

Danny

2019

Společnost
Josefa Škvoreckého

**Anežka Petrová jako Jana Honzlová a Kristián Kozmenko jako Krůno
v inscenaci Honzlová studentů bratislavské VŠMU**

Foto Mário Lukáč

Vážení čtenáři,

převážnou většinu jednotlivých čísel Dannyho až dosud zahajovaly publicistické články Josefa Škvoreckého, které jsme v posledních letech museli bohužel hledat už jen v archivu. Stejně je tomu i tentokrát, přesto dochází k určité koncepční změně. Od letošního čísla jsme se rozhodli volit pro tento účel autorovy méně známé texty beletristické, které však nejsou primárně adresovány širší čtenářské obci, nýbrž především takovým zájemcům, kteří ke Škvoreckého dílu přistupují se záměry takřkajíc studijními. V nynějším prvním „vydání“ nové rubriky Studovna najdete povídku Ďábel v obraze, která představuje autorovu první tvůrčí reflexi čtenářských zážitků nad dílem Edgara Allana Poea. Josef Škvorecký ji napsal v roce 1945, pravděpodobně někdy na konci protektorátu. Jeho typický autorský styl se v té době snad ještě ani nezačal formovat; povídka pochází z období, kdy dvacetiletý začínající spisovatel teprve hledal témata i prostředky původního a osobitého sebevyjádření (a my dobře víme, že je velmi brzy našel).

A co dalšího na vás čeká v tomto čísle? Například několik dopisů, které si v sedmdesátých letech vyměnil Josef Škvorecký s Lubomírem Dorůžkou a které se nešťastnou náhodou nedostaly do knižního vydání jejich korespondence. V rubrice Knihy, které nevyšly v Sixty-Eight Publishers vám Michal Jareš představí recesistický román Jedeme do Bodele a jeho autora (či spíše autory). Rozhovor nám poskytla Věra Tomanová, mladší sestra „Pápena“ Bayerleho, tedy Benna z románu Zbabělci. Gabriela Romanová vyřešila jednu letitou bibliografickou záhadu, týkající se Škvoreckého Miráklu. V dalších rubrikách se věnujeme dvěma inscenacím Honzlové (té skutečněné, i té neuskutečněné) a přinášíme informace o dalších událostech souvisejících s životem a dílem našich oblíbených autorů.

Danny 2019

V listopadu 2019 vydala Společnost Josefa Škvoreckého. Připravil Michal Příbáň. Adresa: Úvoz 108, 602 00 Brno. E-mail: kristof@skvorecky.cz. Web: <https://www.skvorecky.cz>. Spolupráce na realizaci: Libor Rambousek. Technická spolupráce: Kontura design. ISSN: 0862-772X.

ĎÁBEL V OBRAZE

Josef Škvorecký

Památce E. A. P.

„...V tomto vysilujícím, v tomto žalostném stavu cítím, že dříve nebo později nadejde chvíle, kdy zároveň s rozumem přijdu o život v jakémsi zápase s oním hrůzným přízrakem STRACHEM.“

E. A. Poe: Pád domu Usherů

Nevím, neznám, nemohu pochopit hloubku celého toho příběhu, který, ač je holou skutečností, zdá se býti spíše snem. Ano, snem, neboť kdo může najíti logickou souvislost v dějích, jež se udály – nebo neudály – nevím.

Jsem starý mrzout. Vím to. Chodím v nepřívětivé osamělosti parkem, když podzim, jenž je mi tak nevýslovně blízký, češe žluté listí a hází je chodcům pod nohy, aby šumělo a praskalo v studeném větru jako listy starých kronik, které kdosi neznámý napsal a jimž nikdo příliš nevěří.

Příběh, který ze mě udělal samotářského mrzouta, je příliš nepochopitelný, aby mu mohlo býti uvěřeno, a příliš podivuhodný, abych jej dovedl zamlčet.

Ještě nyní otřásám se děsem při vzpomínce. Je tomu už třicet let. A přece vidím všechno jasně, jako by ještě včera leželo její ztuhlé bílé tělo na rozházeném lůžku a veliké oči zíraly vytřeštěně do tváře neznámého-znamého – ale ne, ještě ani teď, po třiceti dlouhých letech, neumím tomu uvěřiti.

Nemohl to však být sen. Zním sílu a moc snů. Zním jejich zázračnou tvárnost, vím o mnoha úžasných věcech. Sen – ne, nebyl to sen, bylo to něco víc, něco nad snem i skutečností.

Bylo mi dvacet, když zemřel můj starý bohatý strýc a zanechal mně celý svůj majetek. Tenkrát jsem se považoval za nejšťastnějšího člověka na světě. Dědictví po strýci bylo veliké panství, jehož středem byl starý a rozlehlý zámek, obydli hodné králů.

Pln rozechvění a očekávání vstupoval jsem onoho dne do uzavřeného kočáru, jenž mě očekával na nádraží v P. Asketicky vyhlížející kočí mě uctivě pozdravil z výše svého kozlíku a upjatý lokaj přijal s chladnou a starobyle ne-srdečnou zdvořilostí moje zavazadla a otevřel mi dvířka. Vlezl jsem nemotor-ně dovnitř a zapadl do černých vypořstrovaných sedadel. Trvalo chvíli, než si oči zvykly na tmou, panující v kočáře. Vše tu bylo černé. Elipsoidními okénky vplouvalo deštivé odpoledne pozdního léta. Kočár se hrčivě rozjel po rozblá-cené silnici.

Chtěl jsem se zabrat do svých snů, přemýšlet o zámku a budoucnosti, a od-dal jsem se rytmickému pohupování vozu, propadaje tichému odplývání vte-řin, jimiž šuměl déšť.

Najednou mi podivná tíseň objala hrdlo. Vyhlédl jsem z okénka. Holá zvl-něná krajina, pokrytá poli, z nichž se kouřilo, a mračny dešťové mlhy. Slyšel jsem hrčení obrovských dřevěných kol a pravidelný klusot koňských kopyt. Bylo mi úzko. Nekonečná šedivost deště, halící celou prostoru mezi mnou a nebem, zdála se vnikati dovnitř, zchlazena studeným sklem okének. Pole ubíhala kolem dozadu a útulné nádraží, kde byli lidé a teplo, se neustále vzda-lovalo. Podlehl jsem nenadálému záchvatu nevysvětlitelného strachu. Zdálo se mi, že mě odvázejí, ten vyzáblý kočí a úslužný lokaj, někam do neznáma, do nebezpečného a hrůzného neznáma, opuštěného všemi lidmi a vším životem, zdálo se mi, že jedu vstříc mrtvole strýcově a všech svých předků, že letím do náručí smrti – ne, nechťel jsem zemřít a jižjiž jsem se chystal vyskočit z vozu, v tmavé pláštěnce padnout do mokrého a měkce mazlavého bláta, zabořit se doň a pak rychle prchat směrem k městečku, pryč od tohoto hrozného kočáru a jeho strašidelností povídaček z minulého století.

A když už jsem za silného tepotu chvějícího se srdce sahal na mosaznou kliku vozu, spatřil jsem v nevelké vzdálenosti v poli člověka. Byl to starý muž, jehož rysy se ztrácely v šedi. Stál uprostřed úzké polní cesty, měl bílý vous, a když jsme přejížděli kolem, ponížene směkl klobouk. Dlouhé bílé vlasy za-vlály nad shrbenými zády a já nabyl opět vlády nad sebou.

Ne. Tíseň nezmizela. Ale ten starý nevolník, neboť nebyl ničím jiným než svobodným nevolníkem, roztrhl mrtvolný kruh mých obav. Byl jsem stíněn starobylou strašidelností světa, do něhož jsem vjížděl, ale nebál jsem se již smrti.

Černá brána s ozdobně kovanou mříží se otevřela, a když kočár vhrčel do-vnitř, zapadla její křídla jediným havraním mávnutím. Projížděli jsme parkem, zachmuřeným a zanedbaným, po rozmoklých cestičkách, kolem hustých ne-pěstěných křovisek a pod vlajícími záclonami zplihlých smutečních vrb. Trá-va byla všude vysoká a podobala se podrostu afrických džunglí, o nichž jsem

Josef Škvorecký v době vzniku povídky *Ďábel* v obraze

jako hoch čítával. Nekonečné přívaly deště tvořily neproniknutelné vlny šedivé zeleně a celý park byl přeplněn tise se klátícími tvary a stíny.

Konečně se záclona houštin a vodních par rozhrnula a mým zrakům se objevil zámek, stojící na břehu umělého jezera, rozechvělého deštěm, po jehož hladině se pohybovaly zamklé labuť jako prastaré omšelé koráby.

Zámek byl rozdělen ve dvě křídla, mezi nimiž se tyčila mohutná věž, převyšující celek o několik poschodí. Zdá se být mrtvý a opuštěný. Dvě řady velkých oken zíraly slepě do večerního šera, lesknouce se odrazem oranžové oblohy, jež, roztrhnuvši na západě masy mraků, zalila jeho průčelí nadpřirozeným jasem. Hleděl jsem na tu budovu, který mi nyní patřila, a připadalo

mi to všechno neskutečné a nemožné. A zároveň jsem opět pocítil nevýslovný strach. Jako by neviditelná ruka zadržovala moje tělo, blížící se k zámku, a rozkazovala mi: „Stůj! Ani o krok dále! Vrat' se! Nevstupuj do zámku!“

A tehdy ještě jednou téměř jsem podlehl pokušení otevřít dvířka vozu a vyskočit ven. Ale bylo už pozdě, černé mřížoví brány za mnou zapadlo a pomýšlení na útěk temným zmatkem stínů v neznámém parku mě znovu zadrželo. Octl jsem se ve smrtelných rozpacích. Můj strach, strach ze známé hrůzy, ukryté ve vlnících stromech, mi velel jíti dále a střetl se se strachem z neznámé předtuchy, rdousící mou zvědavost a obestírající budovu zámku těžkým ovzduším hrůzného nebezpečí. Můj mozek se zmítal v bouři rozhodnutí, okamžitě zavrhaných. Šílená hrůza, jež se mě zmocňovala, stupňovala se každým zlomkem okamžiku.

Ale let kočáru byl silnější než síla strachu a změti v mé hlavě. Moje myšlenkové psychické Já se vzpíralo a zpomalovalo let čtyř hrčících kol, ale tělo bylo pevně sevřeno plyšovým vnitřkem vozu, který, objev jezero, zastavil před širokým schodištěm zámku.

Šedivý lokaj otevřel úslužně dvířka kočáru a já, zcela mechanicky a bez vůle, vystoupil ven. Nevím ani, odpověděl-li jsem na pozdrav služebnictva, shromážděného na úpatí schodiště. Stoupal jsem těžkými kroky, míjeje pomalu kvádr

za kvádrem a přibližuje se do široka otevřeným dveřím, jež odhalovaly prostornou halu, osvětlenou žlutým světlem voskových svící. Na prahu jsem stanul a otočil se. Spatřil jsem slunce, jehož větší část zmizela již za tmavou hradbou obzoru a jež prosvětlovalo krajkový par nad korunami smutečních vrb, sklánějících se k chladné hladině jezera, tajemně, nehybně a chmurně ležícího pode mnou.

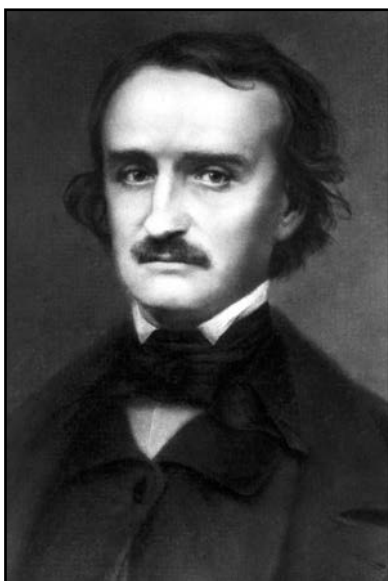
Večeřel jsem sám. A byla to hrozná večere. Seděl jsem u těžkého dubového stolu, jehož masivní nohy byly bohatě vyřezávané. Sedmiramenný svícen zaléval plochou desku třeslavým a velmi žlutým světlem, jež řídlo ve vzdálených koutech a v pozadí pokoje bylo již zcela přemoženo tmou. Prastaré začernalé obrazy splývaly se stěnami a z jejich zlatých rámců zíraly na mě

tváře dávno mrtvých lidí, strnulé a voskové, bez nejmenšího odlesku života v očích. Zdálo se mi však, jako by dech těchto mrtvých takřka nepostižitelně províval dusným ovzduším a trásl žlutými plameny svíček, vrhaje děsivé a přízračné stíny po stropě. Chvillemi se mi zastavovala sousta v hrdle a moje napjaté nervy v rozechvění očekávaly šest kroků, které se nakonec nezvaly.

A nemohl jsem si to vysvětlit. Nevěděl jsem stále, odkud pochází onen hrozný, dosud nepoznaný strach, dusivá tíseň, jež na mně spočívala gigantickou vahou zákoutí a chodeb, oživených tajemnými ozvěnami a šramoty. Zámek proudila hejna stínů, mraky omračujících dechnutí a všude bylo přišerné ticho, působící horečku a vhnějící pot do čela.

Umiňoval jsem si, že hned zítra odjedu. Toužil jsem po jitru jako po vysvobození. Vzpomínal jsem na svůj prostý a nepohodlný byt ve vzdáleném městě, na dva světlé pokojíky, tak malé, že stačily čtyři kroky, abych se dostal od jedné stěny ke druhé, na večere u otevřeného okna, vysoko nad řekou a nad ulicemi plnými lidí. Lidí!

A zde? Plížil se tu omšelý komorník, vtělená sešlost a výkvět všech chorob a neduhů stáří. Vlekl za sebou jednu nohu, zdřevěnělou a toporně neohebnou, shrbená záda skláněla olýsalou hlavu k zemi. Jeho obličej byl prostoupen drobnými žilkami a svislé vlhké rty se neustále trásly. Když mi naléval

Edgar Allan Poe na portrétu Friedricha Bruckmanna z roku 1876

vína, všiml jsem si jeho dravčích prstů s velikými revmatickými klouby a tuhými nehty. Tato odporná ruka uchopila po večeři svícen a nesla jej pomalu přede mnou, když jsme stoupali po dřevěném schodišti vzhůru k mé ložnici. Viděl jsem stín komorníkovy postavy, pohybující se namáhavě za černou stínovou mříží, kterou vrhalo zábradlí. Dech se mi tajil. Ohlížel jsem se neustále dozadu, máje nepříjemný pocit, že nás někdo sleduje. Kráčeli jsme dlouhou chodbou, zdobenou mnoha loveckými trofejemi, hlavami černých kanců, lebkami lišek a parohatých jelenů. Nemohl jsem se zbavit dojmu, že všude kolem číhá nějaké hrozné nebezpečí, nějaké zlo či prokletí. Tajemné postavy zdály se vystupovati z těžkých závěsů a opět mizely v zapadlých výklencích. Bylo ticho a jen nepravidelný krok komorníkův nalézal mnohohlasou ozvěnu v prostorách chodeb.

Vešli jsme do ložnice. Měla veliká okna z pestrých, olovem spojovaných skel. Za nimi byla tma, vzdmutá bouří, a vlhké listnaté koruny stromů válely se jako obrovské vlny divoce v závanech větru. Majestátní široké lůžko s nebesy shromažďovalo ve své bělosti všechnu tíhu celého zámku. Hluboké jako hrob a temné jako smuteční vrby v parku. Bylo osvětleno slabou září trojramenného svícnu, za nímž stála postava, zahalená v šero.

Komorník se obrátil a pohlédl na mě. Jeho suché rty se pohnuly a místností zaskřípěl nepříjemný stařecký hlas:

„Komorná Magdalena, pane.“

Dívka vystoupila ze stínu a ocitla se v plném světle tří svíček. Světlo ozářilo zespodu její tvář a protáhlo brvy jejích víček v smělé oblouky, sahající svým klenutím až k obočí. Měla hluboké hnědé oči se směsí moudrosti, strachu, utrpení a dávno umlčené veselosti a bezstarostnosti. Zdálo se mi, že se chvěje zoufalým strachem mučené bytosti, že nervy celého jejího těla jsou ve střehu, připraveny schoulit se v sebe, bránit se každému neznámému a přece jistě často přicházejícímu násilí. Horečka hrozné trémy vystupovala z těch velkých ustrašených očí a mrazila mě. V té chvíli jsem klesl až na samé dno své smrtelné stísněnosti. Zde, v této drobné a něžné bytosti jsem nejen tušil, ale přímo cítil břímě neznámého nebezpečí, ležícího na všech předmětech a dýchajícího ze všech zákoutí zámku.

Dívka byla oblečena v černé šaty s bílou zástěrkou, na zlatých vlasech měla bílý čepeček. Byla hezká, ale nebyla to krása, co upoutávalo můj zájem. Nedovedu ten pocit dobře vysvětlit. Bylo mi jí líto, aniž jsem věděl proč, toužil jsem pomoci jí, jako bych znal její hroznou minulost, a věděl jsem, z pouhého pohledu na její tragicky krásnou tvář jsem cítil, zcela jistě věděl, že zemře velmi nešťastně a velmi brzy.

Zapomenuv zcela na svoje postavení pána zámku, podal jsem jí ruku. Tu něžná, ale zvířecky pudová a primitivní bytost, hledící z jejích očí, se přikrčila v očekávání rány. Dívka zbledla a zachvěla se. Její tvář se naplnila neskrývaným strachem z neznámých úmyslů, které jistě pro ni budou znamenat utrpení. Sklonila se hluboce přede mnou a zlaté kadeře odhalily na okamžik její bělostnou šiji. Byla tak nepatrná, ztrápená a zmučená, jak tu stála s hlavou schýlenou, jako by očekávala ortel smrti z mé ruky.

A přece právě ta její uděšenost, tem zmučený pohled utýraného zvířete, vzbudil v mém srdci neblahý a tisíckrát prokletý plamen, jehož světlo stalo se světlem její záhuby. Pocítil jsem prudkou radost, vybuchnuvší v stísněné hrudi, radost, že nejsem sám, že tíha zaprášeného děsu minulosti nespočívá pouze na mých ramenou, ba že tady, vedle mě, žije ještě někdo, krásná, slabá a bezbranná bytost, jež mi nevědomky pomáhá snášet břímě strachu.

Vzal jsem něžně její ramena do svých dlaní a pozvedl ji k sobě. Smrtná bledost rozlila se po její jemné tváři, bílá víčka se přesunula přes zářící oči a rty se chvěly nesmírnou bázni. V mých rukou byla jak křehká váza, jak pápěří, rozváté podzimním větrem, tak se chvěla a třásla.

Promluvil jsem na ni konejšivě, utěšuje ji, aby se nebála, ujišťuje ji svým obdivem ke kráse, až se pomalu přestávala chvět a dlouhé řasy se pozdvihly. Zprvu ještě nedůvěřivě a plny strachu vyhlédly pod nimi její zřítelnice, potom se zcela odhalily a hleděly na mě s bázni. Byla v nich však, někde docela na dně a v pozadí, jiskérka naděje, téměř zoufalé.

Zíral jsem pevně do velikých a čistých očí. Bylo-li v nich někdy něco zlého nebo nečistého, velké utrpení to jistě již dávno odplavilo. Kolísavé světlo svícnu hladilo její tvář a modelovalo její oblost a bledou ušlechtilou krásu. Zapomněl jsem na svůj strach, čas a prostor odplynuly, viděl jsem jen tu bílou tvář, a co víc, viděl jsem mučednické, očistné a velké utrpení, které potřebovalo mnoho lásky, aby neutonulo v zoufalství.

Už se nechvěla. Poznenáhlu ke mně přilnula svým takřka nehmotným tělem a lpěla na mých očích, držela se jich vši silou pronásledované oběti, jako by chtěla nalézt bránu, vedoucí k úniku, v nich.

Tak jsme stáli jistě dlouhou dobu. Naše myšlenky se prolínaly paprsky zraků, hledajíce oporu, nacházeli jsme ji jeden v druhém, široké tiché uklidnění se přelávalo našima očima a zmizelo vše, jen oči zbyly, oči zaklesnuté v sebe, ztotožněné, prolnuté, spojené světelnými paprsky vzájemné naděje, měnící se v touhu a vykvétající v hlubokou, nesmírně hlubokou lásku.

Ach, jak se proklínám! Jak proklínám d'ábla, jenž se vtělil v mého strýce, jak proklínám celé neblahé dědictví! Jakou cenu musela zaplatit ta drahá

nezapomenutelná bytost za dlouhé procházky podzimním krajem, kdy slovo za slovem mi svěřovala hrozné tajemství, mezi opětovnými záchvaty hrůzy a touhy po vysvobození, slova drcená sevřenými a chvějícími se rty a provlhlá slzami.

Jaká muka prožívala v příšerném boji mezi láskou a hrůzou, jaká zjevení rušila a zaháněla spánek z bělostných víček, jaké šílené bouře zmatků, šílenosti a nejistoty se přehnalý jejím nitrem, než nadešla ona kletá, děsuplná noc, první a poslední, noc, jež mi ji zároveň dala a hned v zápětí odňala, noc, jejímiž temnotami přišla smrt, po schodištích s těžkými koberci, obrazy zlatých rámců, a uložila se mezi nás do lože, kde se mi vzdala, poprvé a naposled.

Ó kéž by tisíce pekelných nestvůr drásalo tvou duši, ty prokletý, nelidský netvore, ďáble a vrahu! Jakým právem zmocnil ses nevinné a nezkušené dívky a učinils ji svojí milenkou? Milenkou vášněmi a ničemností shrbeného starce? Jakým právem vyřkl jsi nad ní onu hroznou kletbu, jakým právem jsi ji učinil jen a jen svou pro všechny časy a zakázal jí lásku kohokoliv jiného než sebe? Co jsi jí dal, jakými krásami a jakou blažeností jsi naplnil její život, abys mohl od ní žádat věčnou věrnost, věrnost, jejíž porušení je rozsudkem smrti?

Ach, kolikrát jsem tě takto obviňoval, ty neblahý, nelidský strýče, ačkoliv vím, jak je to vše marné. Je dávno mrtva. Nic ji nevzbudí, nic nepokryje ruměncem její líce a nevrátí jas do vyhaslých zřítelnic. Je dávno mrtva. A s ní jsem zemřel i já. Jsem už jen tělem a nenávisť. Bloudím po hasnoucích parcích a nedovedu myslet na nic jiného. Zámek je opuštěn, chátrá a pustne. Obklopuje jej divoká džungle nepěstěného parku a v rybníčku zpívají svoje strašidelné večerní písně nesčetné armády žab. Stíny mrtvých plíží se mezi gobeliny, na jejichž vybledlé měkkosti usedá prach v sílicích vrstvách. Je mrtvo všechno. Předkové v obrazové galerii jako by ještě jednou umřeli, chodby ztemněly a jen odporná těla pavouků předou svoje nekonečné sítě ve dveřních rámech, jimiž prochází jen stíny.

Ale ještě jednou se vrátím. Až budu umírat, pak vstoupím na naše svatební lože, abych podstoupil smrtelný zápas s ním, s ďáblem, neboť on uniká mojí pomstě, ale pak, v hodině smrti, tam na rozhraní těchto světů jej dostihnu a hrozně, hrozně se pomstím!

Jako by to bylo včera. Veliký obraz strýcův, zavěšený proti lůžku, který ona nedovolila sejmut, bránil se tomu s neobyčejnou rozhodností, snad z nějakého pověřčivého strachu, tonul v šeru a bílé lože nás přijalo do chladivého objetí. Venku zuřila bouře, lámající větve smutečních vrb a vrhající pršky velikých kapek proti oknům. Držel jsem ji v objetí s nesmírnou něž-

ností, neboť jsem se bál křehkosti jejího těla. Vzdala se mi oddaně a s nesmírnou láskou a já sál – naposled – opojnou vůni jejích rtů.

A pak, když jsme se uložili k spánku, zaječel prudce vítr a mohutný blesk zapálil strom, stojící přímo pod okny. Rudá, běsnící a zmítající se zář vevlala se oknem do místnosti a rozkmitala stíny. A tu se vztyčila vedle mne, oči vytřeštěny před sebe a úzkostný výkřik její smísil se s burácením hromu. Uchopil jsem ji do náručí, ale její oči nehleděly na mě, dívaly se upřeně a vytřeštěně do neznámého prostoru a její rty opakovaly hrůzné: „Ne! Ne!“ Zdálo se mi, že se dusí, vztáhla svoje drobné ručky, jako by chtěla odtrhnout něčí ruce ze svého hrdla. „Ne, ne!“ sípěla a praménky potu brázdily její tvář. Byl jsem zcela bezmocný. Bouře vyla a skřípěla, hořící strom roztančil mandragorické stíny a ona umírala v mém náručí, dušena a rdoušena neviditelným, neznámým vrahem.

A tu jsem maně pohlédl na obra a moje sevření ochablo. Ruce mi strnuly hrůzou a srdce se zastavilo. *Muž z obrazu zmizel* a na mě se šklebil *prázdný výsměšný rám*, obepínající zčernalé a zašlé pozadí.

Byl to prelud? Nevím. Stíny divoce tančily po stěnách, blesky oslepovaly a temnota zakrývala. Obraz byl v temnotě, ale hrůza, jež mě zachvátila, byla živá a nepopíratelná. Její spáry se mi zaryly do mozku a ve chvíli největšího vypětí bouře, kdy ona vedle mě chroptěla v smrtelném zápase a já jí nemohl pomoci, v té chvíli zavalila mé vědomí černá vlna mdloby.

Procitl jsem na nemocničním lůžku. Byla mrtva. Její srdce puklo. Smrt způsobená hrůzou a úlekem.

Ale já docela jistě vím, že *on ji zardousil!* Svýma dravčíma rukama, ďábel, sestoupil z obrazu, jehož podobu vzal v jejích očích, a zardousil ji. Zardousil ji.

Však já, já se mu pomstím! Až budu umírat, až budu překračovat hranici dvou světů, pak jej uchopím, sevřu jej svými prsty a zardousím jej. Zardousím a zabiji do druhé, hroznější smrti, za níž už není nic, zcela nic, *ani život věčný!*

(1945)

ZTRACENÁ KORESPONDENCE S LUBOMÍREM DORŮŽKOU

Je to zlý sen každého editora. Uspořádáte básnické dílo nebo soubor korespondence určitého autora, kniha vyjde – a po čase objevíte další podstatnou část onoho díla nebo korespondence, o níž jste dosud neměli tušení. Na podzim 2011 jsem v nakladatelství Books and Cards vydal pod názvem Na shledanou v lepších časech druhý svazek dopisů Lubomíra Dorůžky a Josefa Škvoreckého. Ediční příprava byla náročná, ale nekomplikovaná: většinu dopisů mi poskytl Josef Škvorecký, jiné se dochovaly u Dorůžků. S tím, že některé položky po desítky let vedené korespondence se během času poztrácely, jsme se museli smířit – a tak jsme se smířili. V říjnu 2018 však Zdena Salivarová našla v manželově pozůstalosti kopie několika desítek dopisů týchž odesílatelů a adresátů. Mnohé z nich jsem měl k dispozici již při přípravě knihy, jiné však bohužel nikoli. Srovnání s původním materiálem si vyžádá ještě nějaký čas, čtenářům Dannyho proto zatím nabízím alespoň pět dosud neznámých dopisů; čísla v záhlaví odkazují k jejich hypotetickému umístění do již publikované knižní edice.

(mlp)

87A

L. D. Josefu Škvoreckému
[Cannes, leden 1977]

Ahoj

a přeji zdar mému potýkání s francouzskou klaviaturou. Poslal jsem Ti telegram, ještě než jsem věděl, že Janek Matějček přijede sem a že jsi v nemocnici. Doufám ale, že se z ní brzo dostaneš zpátky a že to bude vsetko v pořádku.

Napřed něco domácích vzkazů. Ema je v pořádku a trochu si stěžuje, že málo píšeš. To je asi normální, tak jí pošli pár řádek. Žádost o návštěvu si nepodala, protože synovec, co u ní bydlí, je teď na vojně, a neví se oficiálně, že je to Tvůj příbuzný. Ema by teď musila vyplnit, že má příbuzného v branné službě (nebo by

se na to asi přišlo), a to by asi způsobilo dosti značné komplikace. Takže se rozhodla, že nebude žádat, dokud se synovec nevrátí z vojny; což bude v létě letos.

Ostatně možnosti příznivého vyřízení jsou pro ni naprosto minimální, jak si zjišťovala předběžnými cestami. Myslím, že v tomto případě má celkem pravdu, ale tohle pochopitelně nechtěla vysvětlovat do dopisu.

Jinak dostala dopis od Honzy Zábrany ohledně té Bakerky z E. F. Buriana. Byl jsem u ní den před odjezdem, takže jsem už nestihl zavolat Honzu, ale asi se to muselo nějak zdržet, nebo co. Mám pocit, že tu oxeroxovanou Bakerku jsem Ti posílal už nějak hrozně dávno. Dostal jsi ji tenkrát, nebo potřebuješ nějakou lepší reprodukci? Napiš a dám ji normálně profesionálně přefotit. Ten Zavřel taky není k sehnání, ale Ema sehnala opis, který Ti odtud posílám.

(...)

Včera večer jsme mluvili po telefonu, takže mohu dále k věci. Napřed k Chartě 77. Je to všechno trochu zmatené. Tohle byl materiál, který měl aspoň zatím doma velice malou publicitu, než jsem odjížděl, tak to ani nekolovalo v opisech. Autoři se zřejmě velice snažili zůstat úzkostlivě v rámci dané legality, což je ostatně stejně starou belu platný. Fáma tvrdí, že to nabídli docela oficiálně napřed k otištění Četce, při čemž je už hnedka zabásli a vyšetřovali, ale opět pustili. Teprve potom došlo k zveřejnění v zahraničí; ale publicitu tomu dalo až Rudé právo skoro stránkovým materiálem. V tom okamžiku to nikdo neznal ani nečetl, ale už se rozjela naplno protestní mašinerie masového odsuzování. Lidová pranostika to komentovala, že v Chartě zřejmě musí být něco proti bran-kářům, protože proti ní protestovali Holeček za hokejisty a Viktor za fotbalisty. Což je asi tak nejtypičtější vystižení atmosféry, lid se bude nanejvýš bavit, ale dá si velice bacha, aby se do toho nějak nenamočil. Oficiální zásah byl jasný. Od začátku chyběly přesné instrukce shora. Zdá se, že Rudé právo vyvinulo vlastní iniciativu a celou záležitost trochu přepísklo, ale jak se ta lavina dala jednou do pohybu, věci se už nedaly zastavit. Signatáře napřed vyhazovali jejich zaměstnavatelé taky z vlastní iniciativy; u nás to byl Ivan Medek, který v první verzi dostal normální tříměsíční výpověď s tím, že po ty tři měsíce bude dělat doma a nechodit do podniku. Jenže na tom nezůstalo: Dělal v redakci, 24 zaměstnanců redakce svolalo schůzi a proti rozvázání pracovního poměru protestovalo. Nezúčastnili se dva vedoucí – byli opravdu shodou okolností mimo podnik. Ředitel, celkem rozumný chudák, svolal redaktory a tři hodiny jim mluvil do duše, takže došlo k rozkolu: 14 protest odvolalo, 10 trvalo na původním stanovisku. Jenže svůj protest už před tím s neobyčejnou pohotovostí rozeslali písemně a po dvou dnech začalo tóčo. Medkova výpověď musela být na protest shora změněna na okamžitou pro ztrátu důvěry, zdá se, že to odnesou i dva hlavní organizátoři

protestní akce a značně to oslabí pozici ředitele, který má v zádech svého dobrého přítele Válka, už už na odchodu z podniku, ale čekajícího, kdy kdo udělá nějakou chybičku. Signatáři byli napřed bráni na vyšetřování, trvající podle okolností od dvou do čtyřiaadvaceti hodin, a pak propouštění. Ale pak se objevila zprávička, že byli zatčeni Ota Ornest, V. H., J. L. a V. (nebo jak) P. Zdůvodnění velmi neurčitě formulované tvrdí, že byli ve styku s emigrantskými centry a při cestách do zahraničí i jiným způsobem jim dodávali pomlouvačné informace, které byly otiskovány „v různých publikacích a tyto publikace byly opět dováženy do Československa“, na což je vyhozen nějaký paragraf se sazbou od dvanácti let do provazu. O Chartě není v obžalobě ani řeči, a taky za ni souzení nebudou; ta se zřejmě „trestat“ nebude. Jenže ty iniciály ovšem označují Havla, Lederera a Pavlíčka jako tři z hlavních signatářů – zase je typické, že tam chybí třeba Kohout. Ornest prý k tomu byl přihozen vysloveně jako slepej k houslím, asi zase v rámci zamlžovacího manévru. Což je dosti osobitý způsob likvidace.

Pokud jde o podpisy, z muziky to podepsali Kubišová, Emil Ludvík a Medek – což je dosti chudá bilance. A hlas lidu je kupodivu zdrženlivý. Někde prý došlo dokonce k menším stávkám: na Beroun prý nejezdily půl dne vlaky, protože nádražáci začali známým způsobem plnit předpisy, ale to jsou vysloveně výjimky. Masy dávají přednost tomu dělat vtípy a nadávat, ale držet se velice opatrně při zdi, neboť mají dojem, že by mohlo jít o hubu a stejně to není k ničemu. Ba dokonce je jim možná z celé akce i trochu nepřijemně, neboť je to vždycky připomínka trochu jako výčitky svědomí. Ono je to dost komplikované. V kultuře se na letošek připravují sjezdy Svazů a před nimi se rozklenula jakási smířlivější duha. Ministerstvo a orgány začaly na příkaz shora vyšetřovat, jaká je ve vydavatelstvích a fondových podporách relace mezi členy a nečleny Svazů; zdůrazňovala se nutnost pracovat s širokým aktivem a neomezovat se jen na členy Svazů, a ministerstvo, které celou dobu institucím zdůrazňovalo, že musí preferovat členy především, jim najednou – byť se zřejmou nechutí – začalo mýt hlavy za to, že nečleny moc diskriminovaly. Tahle akce pochopitelně zase všechno zabrzdí, takže i mezi intelektuály je z toho trochu rozpačitost: ono být disidentem je opravdu značně nepohodlné, ba nebezpečné, takže někde v pozadí panuje zřejmě nepřiznaný pocit, ať to dělají ti, kterým už stejně nic jiného nezbyvá, což je fajn, ale když to začne komplikovat život i těm ostatním, tak co vlastně teď? You can't have your cake and eat it, a strana mírného pokroku v mezích zákona to může mít taky po čertech složité. Moje bilance nebude možná docela přesná, protože jsem odjížděl, když celý ten poprask začínal, a některé věci, jako třeba o těch stávkách, jsem se dověděl až od lidí, kteří sem přijeli o tři dni později, ale atmosféra je oprav-

du asi ta podivná trocha výčitek špatného svědomí a nepříjemného pocitu „ať dají radši pokoj, nebo si to odneseme všichni“. Asi to není moc povzbuzující, ale bojím se, že to tak nějak bude. K masovému protestu už pochopitelně nikdo nikoho nepohne. Ale zdá se, že podobné rozpaky, jak se k celé věci postavit, panují i nahoře, kde taky poradně nevědí, co s tím vlastně mají dělat.

U nás je navíc trochu komplikovaná situace i doma. Petr se totiž od svého působení na vojně dostal na jakýsi seznam podezřelých. Loni nedostal výjezdni doložku, byl občas zván k pohovorům na vnitro, vedených systémem Vždyť vy nejlíp víte, co nám máte říct, a když to nevíte, tak komplikujete život sám sobě, a když se po půl roce nakonec rozhodl, že půjde do normálního zaměstnání, a vzal místo u počítačů u jakési výsadky, řekli mu po měsíci, že ho nemohou zaměstnat, a soukromě mu sdělili, že dostali instrukci, že nemá pracovat v armádě, v bezpečnosti nebo v zahraničním obchodu. Takže je zatím zase doma na volné noze a žijou z platu jeho doktorské manželky, a pokud to půjde, mám pocit, že se nehodlá do nějakého zaměstnání moc nutit. Občas něco napíše pro Melodii nebo pro Mladý svět nebo udělá nějaký ten program pro Divadlo hudby – třeba Dylana nebo Zappu, přičemž si někdo pro schvalování přečte průvodní text, ale už ne texty překladů písniček, které se tam promítají na slidech, a mladé odžínované obecenstvo příslušně šílí. Takže spíš dáváme bacha na telefon a podobné záležitosti, protože furt nevíme, co je za tím.

Setkání v roce 1990. Fotografie posloužila jako podklad návrhu náchodské lavičky Josefa Škvoreckého

Posílám jednak Cimrmana v říši hudby, což je publikace, která u nás byla připravena k vydání asi 1970. Ještě než vyšla, byla zabavena jako samoúčelná intelektuálská hříčka, která nemá co říci pracujícím lidu. Za těch šest let se podařilo ji přece nějak vydolovat a dosáhnout její uvolnění, takže oficiálně přišla do prodeje a byla pochopitelně pryč dřív, než se vůbec dostala do obchodu. Jenže sotva že autority dostaly znovu povinné výtisky, tak ji doporučili zabavit znova, i když teď už nebylo zabavit co. Důvod byl tentokrát vpravdě cimrmanovský: kdosi si totiž přečetl, že Járův tatínek byl krejčí, a došel k názoru, že je to zesměšňování soudruha Biřáka. Zní to jako anekdota a Cimrman by to nevymyslel líp.

Ema někde vytáhla nějaké staré fotky, tak jsem je vzal s sebou, třeba se Ti budou hodit. Další zásilka bude následovat, na některých je totiž tvou rukou napsáno „Irena ze Zbabělců“ a tak, a to se mi v této vzrušené atmosféře nechtělo brát. Mimochodem, v Ruzyni na letišti už vystavěli kukaně pro celní odbavování, které jsou zcela izolovatelné, takže si tam celníci mohou brát jednoho po druhém a dělat si uvnitř, co chtějí. Při výjezdu to bylo bez problémů, uvidíme, jaká bude atmosféra při návratu. Normálně by to nemělo dělat potíže, ale teď se všemi souvislostmi si dám chvilku pozor.

V Belgii, jak jsem právě teď dopoledne dohodl (píšu to v Press centru, kde jsou psací stroje s podivnými klaviaturami a novinářský gin, který si jednou v poledne a jednou večer dovolím. (...) Poslední žlučnickový záchvat jsem měl po smažené klobáse, čert ji vem, a ne po alkoholu!). A čert vem tenhle stroj, který mimo jiné píše furt, místo *m*. Jo, takže do Belgie na tu odloženou cestu bych měl jet 21. až 28. února. Napiš mi na adresu moc dobrého přítele, jazz fandy docela zkušeného, který byl v ČSR v roce 1946 a pak se se mnou sešel znova náhodou na nějakém festivalu asi po dvaceti letech. Adresu nemám tady, připojím na konec dopisu. Pošlu si k němu taky toho Peroutku a Haška (Haška jsem už přečet, Peroutku čtu), a bude-li už situace trochu klidnější, dovezu to domů z Belgie. Máš-li náhodou jeden anglický výtisk Zbabělců, pošli mu s tím dopisem nebo zásilkou jeden pro něho; moc to ocení, neb je to takový jazzový, mírně levicový antikomunistický intelektuál, byl u nás znovu asi před třemi lety, bydlel u nás a moc se bavil. Z poslední zásilky se mi moc líbila Zdenina Love Story, má to přesně tu ženskou balanc mezi Love story a něčím docela jiným, moc lidí si to u nás už přečetlo a odvažuje je to, hlavně když znají taky Honzlovou; znalost tohoto druhého pólu totiž ten rajc z toho dost umocňuje. Liehm je fajn, ale jeden zajímavý komentář Petra, který je mimochodem dobrý kamarád jeho dcery Saši. Říká, že ty Liehmovy komentáře jsou pro jeho vkus přece jen trochu moc poznamenaný minulostí politického komunistického struje pražského jara,

takže jsou takhle vyhrocovány, a má pocit, že kdybys to psal Ty, tak že by to byla větší sranda a přitom v jakémkoliv smyslu i pro tu Petrovu generaci daleko účinnější. Je to marný a to jsem si ověřil mockrát. Ty s nima máš kontakt přes generační rozdíl jako asi jediný, zatímco normální političtí komentátoři, zejména poznamenání trochu svazáčkou minulostí, jsou holt přijímáni se značnými rezervami. To není podmíněno znalostí historického backgroundu, ta většinou úplně chybí, ale spíš frazeologií, jazykem, názorovým východiskem, čert ví, co to všechno je, ale oni to moc dobře cítí.

Dana Smolíková moc zdraví a posílá Ti tu detektivku spíš jen pro informaci. Přes tu taky zajistím přísun těch novinek, i když už v Knižním velkoobchodě není (šla to teď zkusit do filmového archivu, ale nevím, jak dlouho tam vydrží), má furt konexe a může tyhle věci spolehlivě zajišťovat. Franta Vrba, jestli to nevíš, upadl před časem do deliria a teď se bude dlouho a složitě z toho dostávat, takže s překladatelskou činností (dosud ovšem na jiná jména) bude na čas konec. Já jsem navrhl jakýsi poslední definitivní výběr z Fitzgeraldových povídek, který má trochu autobiografický charakter (včetně jedné povídky Zeldy), a budu rád, když vyjde. Je to ovšem na dlouhé lokte, protože 1988 vyjde v Klubu čtenářů znova Gatsby a Tycoon. Fitzgerald [se] u nás moc chytil a bere ho zase i ta dvacetiletá generace, což dává člověku dobrý pocit. Těším se, až napřesrok vyjde Hobbit. To jsou takové ty drobnosti, u nichž máš dojem, že aspoň něco třeba v tomhle světě přece jen k něčemu je.

Posílám Ti po Jankovi ještě text, který jsem dělal k našemu vydání CBS Antologie blues. Jednak jsem se tam snažil propašovat drobný naznak, že blues může mít člověk i za socialismusu, jednak jsem mezi texty lidové bluesové poezie zašantročil i jednu sloku Tvého blues, které se mi vůbec jako moc líbilo, takže pasován na neznámého černošského barda vycházíš v ČSSR i roku 1976. A Seydl k tomu nakreslil docela zajímavé bluesové zvířátko, které třeba oceníš.

Uletělo to tady zase pekelně rychle a v mimořádně nacpaném programu. Sedím tu asi naposledy u stroje – za nějaké dvě hodiny už ho asi spakujou. Pokud jsem to ještě nenapsal, tak ty časopisy pochopitelně předplatím. Mimo chodem, už jsem se Tě jednou ptal, jestli dostáváš Melodii – myslím, že ze sentimentálních důvodů se tam přece jen občas něco objeví, a snad bys ocenil i ten donkichotský nástup mladé generace Honzy Buriana (syna EFB), Horáčka, Rejzka a dalších, kteří se trochu zamotaně snaží dokázat oficiálním institucím, že v pop music mají o socialismusu jiné představy než soudruh plukovník ministerstva vnitř Hrabal, jinak ředitel Pragokonzertu. Ale že Ti běžné nahrávky nic neříkají, ani se moc nedivím. Myslím, že neříkají skoro nikomu nic – pokud nejde třeba o kramářské říkanky Petra Lutky. Doufám, že jsi dostal ty dva singly,

co jsem Ti s ním poslal. V tom úděsném suchopáru to prostě působí jako nějaký nový Semafor. Právě tak, i když v trochu jiné rovině, ty recesní záležitosti Jiřího (*sic! pozn. red.*) Mládky, jehož elpěčko Ti ještě pošlu, jak je seženu.

Což bude asi všechno z presscentra a pár řádek snad ještě přičiním večer rukou z hotelu. Jsem rád, že jsem to tady přežil bez žlučnickového záchvatu při své dávce tří ginů denně, kterou jsem si naordinoval, a osobitě dietě, která považuje krevety a mušle za velice dietní stravu, pokud nejsou smažené. Možná, že mě ta operace stejně nemine, prý je to dneska skoro běžná věc, jenže to znamená zhruba šest týdnů mimo normální provoz, a vůbec.

Do hotelu jsem dorazil kolem půlnoci a musím ještě pakovat, takže už to nevypadá na moc. Ozvu se z Belgie. Adresa mého kamaráda je Roland Gohy, 1 Place Quetelet, Bruxelles. Napiš mi k němu do 21. února, a bude-li nějaká další knížka, pošli. Já se ozvu z Bruselu taky.

Měj se moc a ať Tě nezlobí obrátle ani nic jiného.

Ahoj L.

92A

J. Š. Lubomíru Dorůžkovi
[Toronto], 1. 9. 1978

Milý P. L.,

srdečný dík za dopis z Jugoslávie. Jako vždy výborné stories. A napadlo mě: asi nápad blbý a drzý – ale nechtěl bys napsat knihu o těchhle věcech – bluesy sedmdesátých let, underground, polounderground, vůbec ne underground atd.? Vydali bychom ji anonymně, eventuálně bych ji nějak převyprávěl svými slovy, aby se nedalo na autora soudit dle stylu. Ale neber ten návrh moc vážně, já plně respektuju Tvoji situaci. Jenom kdybys chtěl.

Ale byl bych opravdu vděčen, kdybys mi mohl poslat texty těch blues, pokud je seženeš. To by se asi vydat dalo, přinejmenším časopisecky, čímž by nám to zůstalo zachováno.

Doufám, že Ti Járinka vyřídila můj vzkaz ohledně fotografií pro Traxlerovy paměti *Já nic, já muzikant*. To je knížka opravdu moc dobrá, lepší, než jsem čekal, velice zajímavá pro nás, ne samozřejmě pro tak široký okruh jako Mandlová. Ale potřebuje to fotky. Pár jich máme, ale zdaleka ne tolik, kolik by si kniha zasloužila. Mohl bys je v Praze sehnat? V nejhorším případě bychom nějaké přefotili z Dějin českého jazzu, z obalů Dr. Swinga apod. a z té Kotkovy knihy – ale reprodukce by pochopitelně byla mizerná. Kdybys tedy mohl fotky sehnat – spolehlivě bych je vrátil. Nemusí to být fotky

s Traxlerem, ale prostě fotky z éry swingu: od Ježkovy kapely (Ježek nahrál Traxlerovi jeho první skladby, nebo je aspoň hrál), až po těsně poúnorové věci, kdy Traxler psal muziku pro nějakou muzikálovou komedii v Karlíně. Hodně tam píše o Blue Music, s nimiž hrál, o Dvorském, Vlachovi, Elit Clubu, Zemánkové, Allankách atd., prostě o všem. O Rychlíkovi taky. No prostě cokoliv, co se týká swingu. Jak ty fotky nejlíp dostat sem, to ovšem nevím, ale snad bys je moh vzít třeba do Polska a poslat je odtamtud, ne? Potřeboval bych je nejpozději příští rok v létě, takže času je na to dost. Když by byly dřív, tím líp.

Ted' k Černému: dostal jsem nahrávky Hutky a těším se na Kubišovou (doufám, že Jirka dostal ode mne desky, které chtěl). Ovšem mezitím vydal Jirka Pallas v maoistickém nakladatelství Oktoberförlaget ve Švédsku desku s titulem Zakázání zpěváci druhé kultury, na které jsou Kubišová (šest písniček, lidové), Hutka (Havličku Havle, Litvínov, Vězení), Karásek, Třešňák, Soukup, Veit. Je to moc hezky udělaná deska s fotkama a textama. Budeš-li ji chtít, pošlu Ti ji při nejbližší příležitosti. Jsem s Oktoberförlaget ve spojení a pokouším se celou tuhle akci nějak zkoordinovat. Možná taky, že Hutku vyhoděj z vlasti, takže by to bylo pak snazší. Rozhodně ale exilový trh neunese *několik* desek s obsahem v podstatě stejným. Mimoto mi psal Kavan z Londýna, že Kubišová jím dala generální zastoupení, takže bych je (Palach Press Inc.) musel žádat o svolení. Momentálně se pokouším zařídit něco v Columbia Records, ale to je více méně donquijotiáda – ostatně, čets Inženýra, snad si vzpomeneš na konverzaci o Veronice na večírku o Svenssonů.

Snad je to všechno. Pokud jde o mne, není mi dvakrát dobře, mám jakousi hyperglykémii a všelijaké nepříjemné mdlobné stavy, zejména když se trochu napiju. Asi s tím budu muset přestat, jenomže to není jednoduché.

Současně posílám pár knížek z naší poslední série. Zejména ten Gruša a Trefulka jsou výborní, Richterová taky, ale ta je ovšem hodně intelektuálská.

Takže ahoj! Napiš zas. A uvažuj o návrzích.

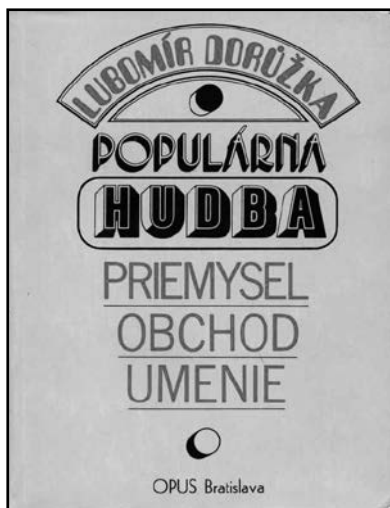
Tvůj vždy [Errol]

94A

L. D. Josefu Škvoreckému
b. m. [leden 1979]

Ahoj,

taxe mi zdá, že po samarovsko-o'harovském šílení se situace trochu zklidňuje. Zčásti i v podniku, protože po dvouapůlměsíčním stěhování archivu orchestrálních

„Slovenská“ kniha Lubomíra Dorůžky z roku 1978

materiálů je 26 tun papíru přece jen převezeno a z větší části dokonce i uloženo na místě, takže ten zbytek mi už takovou hrůzu nenahání. Dále se už definitivně vyřešila situace skladníka, kterého (po dvouměsíčních intervencích nejrůznějšího druhu) budeme moci přece jen přijmout do normálního pracovního poměru, takže mu bude velkomyslně zapomenut jeho drobný kádrový přestupek z období před desíti lety. Item jsem jakž takž pohnul s knížkou pro Mladou frontu, do níž mi dnes chybí už jen závěrečná kapitola a různé doplňky a redigování hlavního textu; rovněž není ještě hotova ta rocková kapitola, kterou má psát Petr; bude to do konce března ještě pořádná fuška, ale s tím už si bude možno poradit. Ještě dále a za

kolikáté už nevím přišel v ponovoročních dnech ze Slovenska balíček s desíti výtisky inkriminované knížky. Zatím do ní nakukuji po kouskách, abych se příliš nevyděsil. Ze začátku zvorali, co mohli, neb v poslední korektuře, kterou jsem viděl, byly na každé stránce blokovány tak 3–4 řádky; většinou ty, které odkazovaly na vysvětlivky a odvolávky. Redakci se znovu podařilo ztratit k těmto doplňkům rukopis a v likvidování těchto černých řádek napáchali krásný bordel. Mimoto mám čím dál tím více dojem, že tam zůstaly i některé nesmysly v překladu a jiné lahůdky. Leč tím ať už se probírá někdo jiný. Je to prostě pomník, zachycující situaci v roce 1971, kdy tohle se zdál být jediný způsob, jimž bylo o věcech možno psát: jakoby státotvorně a pseudoodborně. Byla to prostě spíš knížka pro funkcionáře, leč ukázalo se, že funkcionáři a hlavně muzika se bez ní po osm let klidně obešli, a teď už by spíš byla potřeba knížka pro lidi. Což, doufám, by mohla být ta záležitost pro Mladou frontu.

Dále pak, abych se příliš neflákal, začínám v poněkud ostřejších obrysech rýsovat tu záležitost o Lucerně. Ukázalo se, že na něco podobného pomýšlel už Spurný, který k tomu má taky nejvíc materiálu a bez něho se to dělat nedá; forma spoluautorství tu bude dosti složitá, ale možná, že by to stálo za pokus. Mimoto Spurného zajímá především vážná muzika, neb by při této příležitosti chtěl zřejmě postavit pomník svému tatínkovi, který do Prahy tahal všechny Carusy, Šaljapiny, Shawy na přednášky (což se mu ovšem nezdařilo) a napěchoval Lucernu na neuvěřitelné maximum 6500 lidí někdy koncem dvacátých

let – na přednášku Gerharda Hauptmanna, který táhl víc než Armstrong nebo Ellington. I když jsem na tyhle oblasti v podstatě nepomýšlel, mohlo by to být docela zajímavé svědectví o pražském kulturním životě tak v 20. – 30. letech. Což by možná znamenalo dva svazky, jeden „vážný“ a druhý „populární“ od Hašlera přes Hyltona až k tomu Dukovi. Je to sice práce jako na kostele, ale aspoň by ty dva svazky zase na dýl vydržely.

Jaxem Ti už psal, po referátu na kriticko-skladatelském klání v Příhrazech jsem se taky trochu zklidnil, a teď se mimochodem (byť zajisté jen na čas a soukromě) mírně zklidnil i pozoruhodně nepřehledný zmatek mých soukromých záležitostí, takže díky neprozřetelně přibraným kilům sice ještě občas zívavě lapám po kyslíku, ale zdaleka ne tak často jako koncem toho roku. Jo, a abych nezapomněl, došla knížka *The Jazz Styles*, za niž velice dík, protože vypadá opravdu docela užitečně – i když k modernímu jazzu se asi tak moc brzo zase teď nedostanu.

Místní pop scéna žila tradičními předvánočními koncerty Mistra Gotta, k nimž se teď připojil i mezivánoční Vašek Neckář. Napěchoval Lucernu velice bohublibě a přinesl teď už celkem obvyklou záplavu suchého ledu a umělého mlžení všeho druhu; takové záležitosti tu teď mohutně letí.

Nelítá ovšem tak často drobné vzrůšo, které vyvolal poslední zmateček kolem Deana Reeda. Nevím, do jaké míry víte tam u vás, že tento v socialistických zemích velice oblíbený (neříkám populární) zpěvák s nejčastějším sídlem v NDR, ale stále pečlivě udržovanými americkými papíry, odjel někdy v prosinci (nebo v listopadu) do USA, aby se dal zatknout a na jeden den uvěznit někde v Minnesotě, nebo kde, na jakémsi protestním shromáždění farmářů, jimž zpíval. Tato okolnost jej z postavení osoby graty vystupňovala do osoby gratissimy, což mělo zajímavé vyznění. Ukázalo se totiž, že v tomto případě jinak nanejvýš obezřelý a vždycky zdravě uvažující ředitel Pragokonzertu jednou šlápl vedle. Asi před dvěma či třemi lety se mu tento pokrokový zpěvák jaxi znelíbil, takže mu svým oblíbeným způsobem zakouzl dosti rozsáhlé (a dosti finančně výnosné) turné po ČSSR, na něž (s českými doprovodnými muzikanty) mělo navazovat turné po veškerých socialistických spřátelených zemích, takže ve hře byl obnos skutečně dosti značný. V důsledku toho vykopaly obě strany válečnou sekeru, která nikdy nebyla zahrabána. Jelikož Neckář se vyvinul v dobrého osobního kamaráda velkého Deana (a spolu s ním ovšem Bunzl a celá tahle drobná skupina), zasáhl dokonce Pragokonzert proti tomu, aby Neckář dostal jakousi zlatou desku či jiné vyznamenání Supraphonu, do jehož udílení sice Pragokonzert nemá vůbec co mluvit, leč prsty mohou být dlouhé.

Velký Dean, Vašek i Bunzl a tato parta se mimo jiné sprátelila s jakýmsi mladým taxikářem, který ji vozíval při jejích turné. A jakousi blíže nevyjasněnou shodou okolností se stalo, že tento taxikář z těch či oněch důvodů pozbyl důvěry své mateřské taxislužby a byl jí odejmut. Ježto k tomu došlo záhy po Deanově nanebevzetí, zavolal Vašek (či kdo) Deana, aby ho informoval o tomto příkoří společnému kamarádovi, a Dean nelenil, vsedl na letadlo a dal se v Praze ohlásit u Vasilu Biřaka. K dovršení dojmu mu sdělil, že na Nový rok odjíždí do Moskvy jako osobní host s. Brežněva, a pak požádal o zákrok, takže taxikář byl během několika hodin opět bezpečně na svém původním pracovišti. Při této příležitosti ovšem Dean nelenil sdělit, že podle jeho názoru je celá naše umělecká agentura jedna velká mafie, v nejlepších mafiánských tradicích vedená přímo velkým pohlavárem, a potom se nonšalantně odporoučel. Výsledkem prý bylo několikahodinové klání na velice příslušných řídicích místech, z něhož jindy zcela suverénní s. Hrabal odprolezl tentokrát s velice odřenýma ušima a prý už opravdu jen o vlasek. Leč stále ještě prolezl, neboť domácí pouta jsou přece jen účinnější než zásahy byť sebelépepostavenějších čestných hostí. Takže toužebné přání řady lidí kolem muziky vidět zmíněného soudruha v diplomatické funkci na některém byt' velice významném, ale především také velice vzdáleném diplomatickém úřadě, zůstává zatím stále ještě oslyšeno.

Zato, jak zajisté víš, došlo k 1. lednu ke změně v jiné exponované pozici, když v Národním divadle z funkce ředitele odešel Kočí (setrváv tam jako režisér) a nastoupil Paur, který si k tomu ovšem ponechá i ředitelování ve Filharmonii. Při úvahách, jak to všechno stačí, byl občas citován Paurův výrok o jeho způsobu řízení v institucích, které mu byly svěřeny: „To já svolávám schůze vedení, jen když je to potřeba. Jsou krátké a mají tři body programu: 1. Stížnost předsedy ZV na podnikového ředitele. 2. Odpověď podnikového ředitele. 3. Projednání odchodu předsedy ZV.“ Metody nejsou tak odlišné, ale výsledky v tomto případě přece jen sympatičtější.

Závěr dopisu se pravděpodobně nedochoval.

98A

J. Š. Lubomíru Dorůžkovi
St. Thomas, U. S. Virgin Islands, 23. 7. 1979

Milý P. L.,

Tvůj dopis poslaný ze Záhřebu 16. června mi sem přivezla Zdena. Já tu totiž jsem už asi od 15. června a do Toronta se vracíme 29. července. Takže knihy

mohu poslat až z Toronta po návratu, a taky nevím, zda mezitím došel ten první zpěv Nezoufejte a Hrabal, ale každopádně předem dík!

Abych nezapomněl na jednu věc, na kterou jsem Tě chtěl už několikrát upozornit, prosím Tě: když mi píšeš nějaký důležitý údaj, jako např. knihu, kterou chceš objednat, nebo jméno města, kam se Ti má poslat dopis poste restante, napiš to vždycky hůlkovým písmem (please, print!). Tvůj rukopis není z nečitelnějších, a třebaže čist normální text mi nedělá potíže, když mám luštit neznámá jména amerických rockových vědců, narážím na značné nesnáze. Např. tenhle dopis nevím, mám-li jej poslat do Sutomové, Černá Hora, nebo do BARu, Černá Hora, nebo vlastně kam. Tak na to vždycky pamatuj.

Gratuluju ke zvolení předsedou federace a opravdu doufám, že se přece jen konečně dostaneš na tyhle břehy. Já jsem se mezitím pokusil taky něco zařídit, což teď možná půjde snadněji. V Torontu přednášel jakýsi americký znalec sovětského jazzu (jenž umí rusky a čte i česky), jménem myslím Starr (mám jeho jméno v Torontu, no relation to Kay Starr). Znal můj Bassaxofon, takže byl velice přátelský: řekl jsem mu o Tobě a o paradoxu, že člověk, který toho tolik napsal o americké kultuře, a tedy ji zpopularizoval v ČSSR, nebyl dosud v Americe. Za pár dní mi z Washingtonu, kde je v nějakém výzkumném ústavu USSR, napsal, že na Tvůj případ upozornil nevím teď a tady už koho, ale poslal mi průklep dopisu, který poslal na nějakou nadaci, snad Ford Foundation, opravdu nevím. Takže jak se vrátím, spojím se s ním, napíšu mu o volbě, a doufejme, že to vyjde. Kdyby to vyšlo, nebyl by to ovšem jen jednorázový vejlet, ale asi delší studijní pobyt. Tak si držme palce. Jo, Starrovu přednášku o vývoji jazzu v SSSR jsem natočil na kazetu a pošlu Ti ji, jen co se vrátím do Toronta. Je – pokud mohu soudit, neznaje materiál – zajímavá. Poslal jsem mu xeroxy Tvých článků z Melodie o jazzu v SSSR.

To je tedy ta hlavní věc. Jestli tu seženu větší obálku, pošlu Ti s tímhle dopisem první číslo nového časopisu Západ, který tu jakýsi iniciátor začal vydávat. Asi to zvadne, ale snad ne. Fakt je, že na mě je toho už taky trochu moc, a nevím, co dřív, a produktivitu už člověk nemá, jak mívával.

Měl bych dvě prosby. První, která není tak důležitá, ale kdyby to šlo: nemohl bys sehnat Skoumalův překlad Ulyssa? To by mě dost zajímalo a taky by mi to bylo užitečné. A druhou: potřebuju Babičku Boženy Němcové, pokud možno nejspolehlivější vydání. Pokud do toho nešťoural dědek Nejedlý jako do Jiráska, mohlo by to snad být vydání v Knihovně klasiků. Ale to Ti jistě nějaký znalec poradí. Obojí snad nejlíp dát Emě, ona mi to pošle.

Konečně: kdykoliv bys narazil na nějaké fotky z éry českého swingu, pošli. Traxler nepůjde do výroby dřív než koncem roku, takže je pořád čas, a čím

víc fotek bude, tím líp. Ema nemůže najít tu fotku Milady Pilátové, co jsem měl od rež. Philippové. To je věčná škoda, protože to byla moc hezká fotka. Ale tragédie to není. Žádané knihy (Salamander Encyclopedia a Storyville) opatřím, jen co se vrátím.

To je snad všechno. Bassaxofon měl opravdu fantastický úspěch – u kritiky. Jinak se ho prodalo 5000 výtisků, což nakladateli prý stačí, jenže z toho finančně nic není. Doufám, že dostanu nějaké stipendium na rok 1980/81, abych zas moh něco napsat, tak drž palce.

Zdravím Tě i Ašu a knihy tedy pošlu na: Petr D., poste restante Main Post Office München. Ať se ale na ně zeptá, třeba i den před odjezdem. Pošlu je letecky, ale někdy to i tak dost dlouho trvá.

Tvůj Errol

99A

J. Š. Lubomíru Dorůžkovi
[Toronto], 11. 1. 1980

Milý P. L.,

dnes došel dopis z New Yorku, díky, a jsem rád, že jsi už zase natolik in shape, že můžeš jet do Cannes. Pokusím se tenhle dopis poslat po Matějčkovi, a kdyby nejel, tak poštou, a sice na poste restante a kopii na hotel De Paris. Současně jsem Ti odeslal dva balíčky (letecky, na poste restante) s nějakými našimi knihami a s prvními čtyřmi čísly časopisu Západ. Nevím už, co z naší produkce jsem Ti poslal naposled, ale tyhle určitě nemáš.

Poslal jsem Ti několik dopisů do té Černé Hory, ale protože tam nebyl, všechny přišly zpátky. Některé obsahovaly důležité věci, tak abych to nemusel psát znova, příkládám je. Toho Lhotáka na Blatného už samozřejmě nemusíš shánět, už jsem ho sehnal a Blatný je v jednom z těch dvou balíčků, a pokud jde o to pozvání do Ameriky, které se pokouším zařídit, snad by bylo dobře zatlačit přes European Jazz Federation.

Taky nevím, jestli jsem Ti poslal nějaké kritiky na The Bass Saxophone, ale ta kniha měla skutečně a nefalšovaně senzační úspěch, že sám žasnu. Nejobávanější černý kritik Village Voice ji prohlásil za nejlepší román o jazzu, jaký kdy kdo napsal, atd., atd. Bohužel jsem všechny kritiky poslal jako přílohu žádosti o Guggenheima, tak zrovna doma nic nemám, jenom tyhle dvě, co je příkládám. Takže se zdá, že jsem se do těch análů přece jen trochu dostal, a to zrovna věci, které si česká kritika prakticky nevěšmla. No, jak zní okřídlenost: nikdo není prorokem ve své vlasti.

Přikládám taky výsledek Tvé činnosti – tj. Nezoufejte. Dost mě to dojíhá a jedna věc je na tom sranda: že jsou tam skutečně všechna témata, o nichž jsem později napsal tolik stránek. Takže, jak říká Marie v Inženýrovi, jsem se vlastně nevyvinul.

Dále přikládám kazetu s přednáškou toho Freda Starra, která Tě snad bude zajímat.

Pokud jde o toho Dvořáka v Hradci (...), možná by bylo nebezpečné ho oťukávat. Je-li tomu tak, zapomeň na to. Obejdu se bez těch obrázků, i když knihu by pochopitelně velmi vyzdobily.

Traxler už je v sazbě, měl by vyjít koncem února, nebo spíš někdy v březnu.

Prosím Tě, až mi zas budeš psát, kde kdy budeš, piš vždy buď na stroji, nebo jméno města napiš hůlkovým písmem. To v té Černé Hoře jsem nemohl přečíst.

Jak je to s knihou o Popular Culture a High Culture, zčeknu v pondělí v bookstóru.

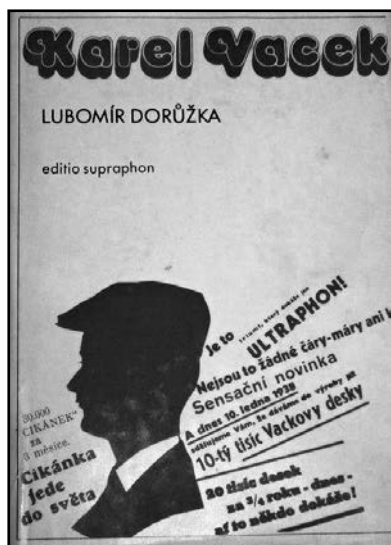
A díky za desky (Brom, Sutton aj.), všechno přišlo v pořádku a náramně se hodilo. To Classic Jazz Collegium se mi velice líbí, i ta holka, Eva Svobodová, co to je za žábu? Tady se její zpěv strašlivě líbil. Hobbita mi poslala Ema, je to hezké vydání, a jsem rád, že to letí, protože mi to jen potvrzuje, že přece jen deep down se lidi úplně předělat nedají. Mimochodem: kdyby snad byly potíže s předplácením časopisů na moje jméno, předplat' je na jakékoli jméno s mojí adresou. Listonoš spolehlivě dodá třeba na jméno Thomas Fuck, jen když u toho bude 487 Sackville Street atd.

Prej má nějakou novou desku Pilarka – tak snad pro úplnost, nemyslím si, že to bude jen stín té staré slávy.

Psal mi Konopásek ze Salt Lake City. Když opustil Woodyho Hermana, dal se na prodávání real estate u Mormonů, nyní však vítězně píše, že se zas vrátil k muzice a hraje mu to jako nikdy. Je to naprostej cvok. Taky mi psal Řeřábek, ten hraje v Las Vegas, a tuhle byl v Torontu mladej Hammer. Přikládám jeho interview, který měl v Austrálii, ale mám dojem, že kus jsem ho ztratil. Vitouš udělal moc krásnou desku, na níž hraje vlastní skladby, z nichž Memories of Moravia mi připadá opravdu vynikající.

Pokud jde o toho Dvořáka: beru si rok neplacené volno (doufám, že dostanu toho Guggenheima) na napsání románu o Dvořákovi v Americe. Chci to samozřejmě zatočit hlavně směrem k jazzu, a myslím, že základní figl už bych měl. Tak drž palce.

Jo, přišla taky kniha o Vackovi, skoro celou už jsem ji přečet a je to moc fajn, velice zajímavý, plný detailů, a jenom si nad tím tak představuju, co bys

Kniha o Karlu Vackovi z roku 1979

moh napsat, kdyby to šlo tak volně, jako to jde tady. A přitom jak málo se tady v tomhle žánru napíše, co by bylo tak dobrý jako Tvoje kniha. Pošli mi, prosím Tě, taky tu slovenskou knihu, já to rád čtu.

Nevím, co ještě bych měl honem napsat. Když si na něco ještě vzpomenu, napíšu do datečně.

A z Cannes mi zavolej zase collect, ale tak, abys mě nevzbudil ve tři v noci. Časový rozdíl je myslím teď pět hodin. Takže když zavoláš v 1 PM, bude tady 8 AM.

Tak tě moc zdravím a zavolej.

A piš!

A vůbec!

Tvůj [Errol]

P. S.: Taky přikládám dvě fotky z čínského Silvestra v Binghamtonu u Oty Ulče. Jeho syn Ota Josef je můj kmotrěnek. Mluví plynně čínsky, mandarínsky, anglicky a lámaně česky. Učí se na housle a vrže strašně, zcela čínsky. Zdena s ním hrála euroasijská dueta.

KDO BYL SPYTIHNĚV SOJKA-OŘEŠNÍK

Gabriela Romanová

Když se brzy po svém torontském vydání dostaly do Prahy první výtisky románu Josefa Škvoreckého *Mirákl*, vyvolaly v domácím disidentském prostředí zásadní diskusi. Mnohé osobnosti Dubčekova pražského jara se pochopitelně cítily dotčeny, neboť měly zato, že poté, co byly odstaveny z veřejného života, se jim v *Miráklu* dostalo ještě nezaslouženého výsměchu, a to překvapivě z exilu, kde formující se disent pochopitelně očekával spíše zastání. Pražské ohlasy románu samozřejmě nezůstaly autorovi utajeny: informoval ho o nich jeho švagr Lumír Salivar i někteří přátelé a Jiřina Šiklová na jaře 1974 dokonce zformulovala a do Toronta odeslala dopis, v němž postoje svých přátel a známých sumarizuje, komentuje a vysvětluje (najdete ho bez uvedení jména autorky v knize *Samožerbuch*). Teď se ovšem zase mohl cítit dotčeně Josef Škvorecký: ve své velmi otevřené osobní zpovědi *Neuilly*, kterou ovšem poprvé uveřejnil až v devadesátých letech, dokonce poznamenává: „Říkají, že dělám chytrého, místo aby přiznali, že oni dělali hloupé.“

V září 1976 vyšla v 52. čísle Tigridova *Svědectví* stať nazvaná **Marné a trapné symboly**. Podepsán byl pod ní „Spytihněv Sojka-Ořešník (Praha)“, který svůj text opatřil podtitulem „**aneb zda každá pravda vyjde najevo – i to, že taková sojka není žádnéj ořešník**“. V prvních odstavcích pisatel vychází z neveřejných diskusí, vedených nad *Mirákl*em v disentu, a polemizuje s jejich závěry. Připouští, že je možné číst Škvoreckého román dokonce i jako literaturu faktu (byť před touto cestou přímo v knize varuje sám jeho autor), vhodnější klíč však nachází ve studii Reného Girarda *Lež romantismu a pravda románu*, která vyšla v šedesátých letech i česky v edici Dílna. Nepohoršuje se nad soudy, které Danny Smiřický či jiné postavy románu vynášejí nad aktivisty pražského jara, a zdá se, že s pochopením přijímá slova spisovatele a autora sci-fi Očenaše (za něhož Škvorecký schoval svého přítele Josefa Nesvadbu): „Už jednou nám zkazili život, soudruzi. (...) A sotva jsme si ho dali trochu dohromady, ničej nám ho podruhy.“ (V této souvislosti připomeňme, že Josef Škvorecký na jaře 1968 nevěřil v prosazení „socialismu s lidskou tváří“ a jednání svých kolegů

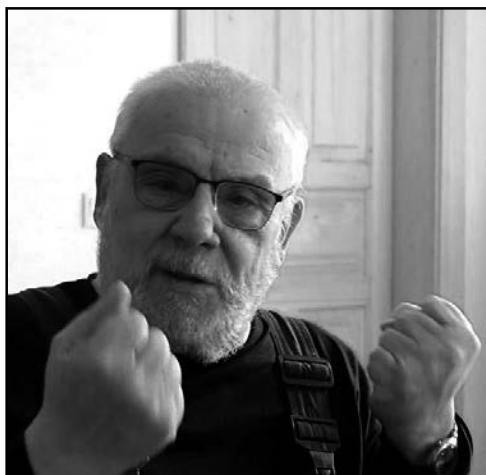
spisovatelů a novinářů považoval za hazardní – v čemž mu dějiny bohužel daly zapravdu.) Literární souvislosti *Miráklu* hledá Sojka-Ořešník v kontextu domácím (Jaroslav Hašek) i světovém (Graham Greene) a jeho obhajoba románu před dotčeným disentem se postupně mění v pozoruhodnou (a v rámci literatury o *Miráklu* výjimečnou) analýzu Škvoreckého kontroverzního díla.

Přestože jde o článek na svou dobu výjimečný a přestože literární historiografie již ledasco z šifrovaných hlubin disentu vylovila, nebylo až dodnes jasné, kdo se pod oním „ptačím“ pseudonymem skrývá. Publikovat v exilových časopisech pod vlastním jménem se autorům žijícím v Československu samozřejmě nedoporučovalo, a psát zrovna do *Svědectví*, které v očích představitelů komunistického režimu symbolizovalo to největší myslitelné zlo, bylo extrémně riskantní i pod smyšleným jménem. V tomto ohledu se situace poněkud změnila po Chartě 77, kdy část opozice z vlastního rozhodnutí odkryla karty a pro Pavla Tigrida připravila dokonce dvě tzv. pražská čísla *Svědectví*, polemika o *Miráklu* se ovšem odehrávala ještě v časech předchartovních. Autor zmíněného článku zvolil pravděpodobně jednorázový pseudonym, který ani nepředstírá, že by mohl být vlastním jménem nějakého dosud neznámého publicisty.

Jenže Ořešníkova totožnost zůstávala utajena již déle než čtyřicet let. K autorství stati se ani po roce 1989 nikdo nepřihlásil, bibliografové exilového tisku ani bibliografové díla Josefa Škvoreckého nenašli žádnou stopu. Za absurdním pseudonymem nacházíme v jejich soupisech vždy jen otazník.

Nechceme-li se s tímto otazníkem smířit, zavede nás pátrání mezi přispěvateli kulturních časopisů šedesátých let. Okruh někdejších *Literárních novin* (a *Literárních listů* a *Listů*) sice nebyl po roce 1970 nečinný, omezoval se však na vydávání knižních publikací zejména v Edici Petlice. Je to vcelku pochopitelné: časopisy potřebují aktuální témata a aktuální ohlasy co nejpočetnější čtenářské obce – něčeho takového nebylo možné s pomocí psacích strojů a kopíráků dosáhnout. V samizdatu tedy v té době kromě knih obíhaly spíše jen jednotlivé články, které se dostaly obvykle nanejvýš k desítkám čtenářů. V exilovém tisku se jich nicméně objevovalo stále více. O kontakt se Západem se tenkrát staral Petr Pithart, který za železnou oponu utajenými kanály odesílal to nejzajímavější, co v samizdatu vznikalo (později ho v této roli vystřídala již zmíněná Jiřina Šiklová).

Právě přes Petra Pitharta vedla naše cesta k odhalení skutečného jména autora stati *Marné a trapné symboly*, které bude v nejbližších dnech uvedeno v příslušném záznamu bibliografie samizdatu, jež nyní vzniká v Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Pithartovo tušení záhy potvrdil sám autor, jímž byl filosof a publicista **Zdeněk Pinc**: i on však po mnoha desetiletích na článek zapomněl, a to do té míry, že ho ani po listopadu neuváděl ve svých bibliografiích.

Zdeněk Pinc
Foto www.pribehynasichsousedu.cz

Zdeněk Pinc (*1945) se stal již ve svých třiatdvaceti letech redaktorem *Literárních listů*, roku 1969 se mu díky vedení Filosofické fakulty UK podařilo promovat i navzdory faktu, že strana rozhodla jinak, avšak aspiranturu u Jana Patočky již nedokončil a v roce 1973 musel z fakulty odejít. Pouhý rok po uveřejnění stati o *Mirácku* Pinc spoluzakládal samizdatový čtvrtletník *Spektrum*, první koncepčně vedený časopis kulturního a společenskovědního disentu, který se pokusil prolomit limity strojopisného rozmnožování a do své distri-

buční sítě zahrnul celkem 660 čtenářů. Ačkoli se podařilo vydat jen tři čísla, na zkušenosti *Spektra* později navázal např. *Kritický sborník*, který pak vycházel až do roku 2001. Zdeněk Pinc se po listopadu vrátil na Karlovu univerzitu a působil postupně na fakultě pedagogické, filosofické a na Fakultě humanitních studií.

Považujme tedy jednu záhadu v bibliografii ohlasů díla Josefa Škvoreckého za vyřešenou.

MÉ VZPOMÍNKY NA SÁRU

Věra Nerušilová

To se musíme vrátit do roku 1954, kdy jsem nastoupila do Československého souboru písní a tanců. Tady jsem se poprvé setkala se Zdenou Salivarovou, které se říkalo Sára, což vzniklo ze zkratky Sali(varová). ČSSPT byl folklorní soubor, ve kterém působili tanečníci, zpěváci a muzikanti. Já jsem měla štěstí, že při mém konkursu byl pan profesor Plicka, který jezdil po Slovensku a natáčel i halekačky. A na ty jsem se právě já se svým neškoleným hlasem hodila. Bylo to velké štěstí, protože v době, kdy se dalo cestovat nejdál na Slovensko, soubor jezdil po celém světě.

U Jarky

Na jedné návštěvě u naší společné známé Jarky Kryslové, jež byla nejen o generaci starší než my, ale hlavně bohatší o hrůzné zážitky, protože okupaci prožila ve vězení, jsme se také dozvěděli, že konec války jí a spoluvězeňkyním předpověděl duch, kterého si v primitivních podmínkách dovolily vyvolat.

Na naši prosbu nám na příští návštěvu připravila vše potřebné. Moc nás totiž zajímalo, jestli nás v dohledné době nečeká nějaký zahraniční zájezd. Na kulatém stolečku byl papír, na jeho obvodu byla nakreslená abeceda, číslice od jedné do deseti a hlavně proti sobě napsané ANO a NE. Já, Sára, tanečník Zdeněk, můj budoucí manžel, a ještě dvě zpěvačky také ze Souboru písní a tanců, jsme se dotýkali prsty nejen vzájemně,

ale i skleničky umístěné uprostřed stolečku. Po dotazu, jestli se už duch dostavil, začala se sklenička poměrně rychle pohybovat, až se ustálila na ANO. Po dotazu, jestli nás čeká zahraniční zájezd, napsal Čína, a dokonce určil den odjezdu 4. dubna. Ujistil nás, že pojedeme všichni přítomní členové souboru. Asi za měsíc nám v souboru oznámili, že nás čeká za čtyři měsíce zájezd do Číny. Odjezd byl určen na 11. dubna, takže duch nás tam chtěl poslat o týden dřív. Zamrazilo nás, když se datum odjezdu změnilo na 4. duben, tedy na den, který určil duch.

V Číně

V roce 1955 jsme se tedy vypravili do Číny a Mongolska. Cestovaly jsme se Sárrou čtrnáct dní vlakem ve společném kupé a i v hotelích jsme bydlely spolu. Tím začalo naše dlouholeté přátelství.

Představila jsem ji i svým rodičům v Třebíči, kde jsme si dělaly výlety po okolí na kole. Od té doby moje maminka, která mně vždycky navařila s sebou do Prahy bramborové knedlíky se škvarky, přidávala pár knedlíků i pro Sárrou.

Když jsme přejížděli z Číny do Mongolska, uvízli jsme na hranici v sovětské vesnici Nauški, protože vlak, na který jsme měli přesednout, jel jen dvakrát týdně. Hned jsme se se Sárrou převlíkly do plavek, popadly ručník a vyrazily k řece Selenze. Tam jsme uviděly výjev jak ze sovětského filmu. Tři mladíci

Věra Nerušilová na snímku z archivu Divadla Na Jezerce

v rubáškách a pumpkách zpívali častušku za doprovodu garmošky. To bylo poprvé, co se propagační filmy kryly se skutečností. Chlapcům jsme zatleskaly, ale ti nás vzápětí obklíčili a začali křičet: „Milicioněr! Milicioněr!“ Za nabídku, že nám přinesou oblečení, jsme poděkovaly a utíkaly pryč po hlavní ulici. Ta sestávala z řady domků, za nimi chlívky a pole. Naštěstí ulice byla liduprázdná, takže žádný milicioněr nás nemohl vyhostit ze země!

V Československu

Potom jsme účinkovaly v prvním programu Laterny magiky. Tam jsme pod režijním vedením Alfréda Radoka a jeho asistentů Miloše Formana, Jána Roháče a Vladimíra Svitáčka vystupovaly jako halekačkový kvartet. Ovšem do ciziny s Laternou odjely náhradnice, Sárú a mě soubor neuvolnil.

Když jezdil soubor po republice, hrávaly jsme v autobusu ve čtyřech kanastu, aby nám cesta uběhla. Také jsme si často zpívaly, mimo jiné i písně jako *Malé kotě spalo v botě*. Manažer souboru nám nabídl „kšeft“, že bychom mohly oživit vánoční folklorní program pro vojáky, ať si připravíme písně na první půlku. Nechaly jsme upravit populární písně pro čtyřhlas, a tak vlastně vznikl Inkognito kvartet. Na každé mimosouborové vystoupení jsme ale musely mít povolení. A když jsme začaly zpívat v rozhlasových pořadech, estrádách a pravidelně hostovaly v divadélku Paravan, daly jsme v souboru výpověď.

S Pepíkem

Tak jsme se ocitly na stejném pódiu jako Sárin manžel Pepík Škvorecký. V jednom programu totiž četli své krátké povídky významní spisovatelé, nepohodlní tehdejšímu režimu. Vzpomínám si, jak nás na Silvestra pozval Pepík Škvorecký mezi své přátele, výtvarníky a spisovatele. Značně rozjaření jsme z Dejvic došli k Vltavě a tam někdo dostal „výborný“ nápad si zaplavat. Sára šlápla ve vodě na sklo a celá parta ji pak musela poponášet až na pohotovost. Druhý den jsme se souborem jeli do Hradce na soustředění, kde jsme na jídlo chodili přes ulici, a tak Hradečáci mohli vidět zvláštní výjev, jak nesu Sárú na zádech.

Společných zážitků bylo moc, to by se sem nevešlo, tak aspoň to, že klasiku jsem zpívala jen jedinkrát, a to v kostele sv. Cyrila a Metoděje na svatbě Sárý a Pepíka, že na mé svatbě mi byl za svědka zase Pepík Škvorecký a že vždy, když po roce 1989 zavítali do Prahy, jsme to u nás doma řádně oslavili!

*Článek jsme převzali z časopisu Moderní divadlo, který vydávají
Městská divadla pražská (č. 3, leden/únor 2019).*

S BENNOVOU SESTROU NEJEN O ZBABĚLCÍCH

Rozhovor s Věrou Tomanovou, mladší sestrou Pavla Bayerleho, skladatele a trumpetisty legendárního náchodského Orchestru Miloslava Zachovala

V červenci letošního roku oslavila už 88. narozeniny (nepoznáte to na ní!), z „Mánesovy vily“ na břehu Metuje se odstěhovala už téměř před čtyřiceti lety, ale v české literatuře zůstane navždy zapsána jako asi vůbec nejmladší postava románu Josefa Škvoreckého *Zbabělci*. S „Evkou Mánesovou“, která se ve skutečnosti jmenovala Věra Bayerlová, jsme se sešli v jejím domě na Babí pár kilometrů nad Náchodem a ptali jsme se především na věci, které souvisejí s příběhem party „kosteleckých“ muzikantů, do níž patřil i její bratr Pavel.

Věra Tomanová

Foto Lydia Baštecká

❑ *Kdy jste poprvé četla Zbabělce?*

Až když vyšli knižně, rukopis jsem neznala a můj bratr Pavel taky ne. Víte, Pepík byl nadaný, velmi nadaný, a jeho zájmy byly na ten mladý věk naprosto výjimečné. Když v roce 1945 v Anglii ne zvolili Churchilla znovu premiérem, tak napsal do jednoho studentského časopisu moc hezký článek *Good-bye, Mr. Churchill*. To se nám moc líbilo, táta tehdy říkal, že to je jeden z mála takových hlasů a že z toho hoča něco bude... Ale co se týče *Zbabělců*, jsem trošku v rozpacích, jak se k nim vyjádřit. Ne že by nám tenkrát vadilo, kdo všechno se mohl v románu poznat, naopak jsme byli rádi, že ten příběh náhodské revoluce zůstane zachován, i když v subjektivním světle... Spíš nám bylo líto, že *Zbabělci* vyzněli jaksi protiburžoazně, nebo jak to říct. Někteří lidé jsou tam zobrazeni velmi komicky a já si myslím, že nezaslouženě. Třeba doktor Chudoba (v románu *Šabata*) za války zachránil spoustu lidí před krutým osudem, to byla významná osobnost, ale z románu to nepoznáte. Pepík to asi myslel dobře, ale o leccem možná nevěděl a mně se už tehdy zdálo, že je té ironie v románu příliš. Ale je pravda, že u některých dialogů se člověk směje nahlas, tomu se neubráníte.

❑ *Jednou z hlavních postav je i váš bratr, trumpetista Pavel Bayerle, jemuž kamarádi říkali Pápen a v románu Benno...*

Celý ten studentský orchestr byl mimořádný fenomén. A přitom to byla jen šťastná náhoda, že se tady sešlo v jedné chvíli tolik nadaných muzikantů a že pan doktor Zachoval, i když byl tehdy teprve student, byl nejen velmi muzikální, ale ještě měl navíc organizační talent.

❑ *A co říkal Pavel, když si Zbabělce poprvé přečetl?*

Brácha se smál. Ovšem Pepík tam dost nelichotivě líčí jeho ženu... Ona taková opravdu byla, takže jsme se tím v románu ohromně bavili, ale Milena (v románu *Helena*) se zlobila. I Pavel v duchu určitě věděl, že to Škvorecký napsal přesně. Jen to neříkal nahlas, protože byl takový...

❑ *Jako v románu?*

Jako v románu.

❑ *Znali se vaši rodiče s Josefovými?*

Naši samozřejmě věděli, že pan Škvorecký pracuje v bance, na ulici se zdravili, ale nestýkali se, každá rodina měla jiný okruh přátel. Od války tady se Škvoreckými žila i Pepíkova nevlastní sestra Anna, to byla mimořádně

krásná holka, pana Škvoreckého jsme dlouhá léta vídali v divadle, protože hrál skoro v každé hře, ale maminku si nepamatuji, ta umřela hned po válce.

❑ *Důležitým místem příběhu Zbabělců je tzv. Mánesova, ve skutečnosti Strassova vila, která dodnes stojí kousek od Metuje a od pivovaru...*

Dědeček Strass ji nechal postavit v roce 1925, ale naše rodina se do ní nastěhovala až na začátku války. A když bylo jasné, že Němci budou Židům zabavovat majetek, nechali ji naši přepsat na mě, přestože mi ještě nebylo snad ani deset roků. Narodila jsem se do smíšeného manželství, jak se tehdy říkalo, a moji rodiče měli dojem, že bych mohla být „z rasového hlediska“ nejméně ohrožená. Babičku a dědečka by z vily určitě vystěhovali, jako vystěhovali všechny Židy, a vilu by ukradli. Proto jsme se nastěhovali k nim.

❑ *Ulice za vilou se jmenuje Mánesovo nábřeží, tak si říkám, jestli právě proto Škvorecký z vaší rodiny neudělal ve Zbabělcích Mánesovy?*

Bylo to spíš naopak. Cestu podél Metuje tak pojmenovali až nedávno, a myslím, že právě podle Škvoreckého. Ale proč nám Pepík přidělil právě toto jméno, to opravdu netuším.

❑ *Zachovalova kapela prý někdy nemohla zkoušet v Port Arturu a chodila hrát k vám. Říká se, že tam taky chlapi poslouchali v rádiu americký jazz a skladby si při poslechu rovnou zaznamenávali do not.*

Ano, seděli okolo rádia a zapisovali. Možná ne úplně přesně, ale měli hudební paměť a uměli improvizovat, takže i takto si stavěli repertoár. Nebylo to ovšem v našem bytě, protože my jsme jako částečně židovská rodina nesměli vlastnit rádio. Kluci museli chodit do suterénního bytu rodiny pana Doležala, což byl původně náš domovník a zahradník. Ale i tak to bylo nebezpečné. Kdyby je někdo udal, že tam chodí poslouchat americký rozhlas, těžko by vysvětlovali, že je nezajímá Roosevelt, ale Glenn Miller.

❑ *Když vaši babičku a dědečka poslali do Terezína, nastěhovali vám do vily nějaké Němce. To musel být s posloucháním amerického rozhlasu konec...*

Po mých prarodičích v domě zůstaly dvě místnosti, kam Němci umístili vybombardovanou rodinu z Berlína. Když jsme se dozvěděli, že se to má stát, byli jsme z toho celí pryč, hlavně maminka. My jsme tenkrát posílali do Terezína balíčky s chlebem, a to nejen babičce a dědečkovi, ale i dalším přátelům, a teď jsme měli strach, že ti Němci uvidí, kolik toho posíláme, a že nám budou škodit. Ale když pak zazvonili a maminka šla otevřít, stála

tam taková starší, až přeslušně vychovaná paní se dvěma dcerami. Maminka je pustila do domu, ale hned jim řekla, že se s námi nesmějí stýkat, protože jsme židovská rodina. Jenže paní Loebbecke se začala s pláčem omlouvat, říkala, že nikdy nebyla nacistka, že měla židovské přátele a že je z toho všeho nešťastná. Její manžel byl původně důstojník, ale pro nesouhlas s nacismem ho suspendovali. Ten ovšem s nimi nepřijel, zůstal sám v Berlíně. Měli i syna, ale ten padl ve válce.

❑ *S vašimi rodiči se za války sprátelil jazzový muzikant Emil Ludvík.*

Měl vystoupení v Náchodě, na plakátu stálo „Král jazzu Emil Ludvík“. Pavel ho přivedl domů a vzniklo velké přátelství. Když se maminka dozvěděla, že i ona musí do koncentráku, řekl jí pan Ludvík, že má známého lékaře, který jí napíše potvrzení, že pro nějakou nemoc nemůže odjet. Jenže na takové věci neplatila žádná výjimka, tehdy odnášeli i bezmocné lidi na nosítkách, prostě nastoupit museli všichni.

❑ *V Árijském boji vyšel tehdy o Ludvíkově návštěvě „ve vile Žida Strasse“ dost odporový článek. Ovšem anonymně. Vědělo se tehdy v Náchodě, kdo takové články píše? Věděli jste, na koho si dávat pozor?*

Kdo psal do Árijského boje, nevím dodnes, ale na koho si dávat pozor, to jsme věděli už tenkrát. Nebo jsme to aspoň tušili. V náchodském baru Reduta hrával známý náchodský muzikant Vincenc Bittner. Za války mu přidělili byt, ze kterého předtím vystěhovali nějakého pana Schwarze, Žida. A ten byt byl přímo naproti nám, tak jsme si říkali, že nás asi bude hlídat. On se k nám ale choval slušně a nezdá se, že by nás komukoli udával. V Náchodě samozřejmě udavači byli, ale pokud neudávali přímo v Hradci na Gestapu, tak leccos dokázal zadržet policejní ředitel doktor Chudoba, o kterém jsme už mluvili.

❑ *Do koncentráku ovšem musel nakonec i váš tatínek a dokonce i bratr...*

Maminku odvezli na Hagibor a potom do Terezína, tatínka do Klettendorfu ve Slezsku. Pavel šel o něco později do tábora pro míšence v Postoloprtech.

❑ *Takže jste zůstala doma sama?*

Úplně sama ne. Ve vile zůstala rodina maminčina bratra Karla, který byl taky v koncentráku, bydleli tam Doležalovi a pak ještě naše hospodyně. Totiž naše... Bylo jí přes padesát a byla to hodná, prostá, ale inteligentní paní. Jmenovala se Anna Ducháčová, byla to „poloněmka“ původně z Vrchlabí, česky uměla mluvit, ale ne psát. Byla zaměstnaná u Sommernitzů v Žabokrkách, to je dnes

část Hronova. Sommernitzovi poslali svého syna zavčas do Anglie, ale Židé, kteří tohle udělali, za to pak zaplatili obzvlášť strašlivě. Němci je poslali do koncentráku ve Svatobořicích, kde bylo možno přežít sotva pár měsíců. Jejich hospodyně, která s nimi žila přes třicet let a vlastní rodinu neměla, zůstala najednou sama. Jednoho dne přišla k nám, že chce Sommernitzovým poslat balíček, tak jestli prý maminka neví, jak se to má zařídit. Za nějaký čas přišla podruhé, pak potřetí a nakonec u nás zůstala.

❑ *A jak to dopadlo s tou německou rodinou?*

Bydleli u nás skoro do konce války, až někdy v dubnu 1945 se ztratili. Určitě se báli, co bude, a věděli, že kdyby zůstali, tak by moc dobře neskončili. Po válce jsme o nich dlouho nic nevěděli, ale po čase se ozvali. Žili ve východním Německu.

❑ *Jak jste dostávali zprávy od rodičů v koncentráku? Mohli vám aspoň psát?*

Mohli, myslím jednou za měsíc. Ale stala se taky taková zvláštní věc... Maminčin bratr, můj strýček Pavel velmi brzy zemřel v Mauthausenu, to byli ještě babička a dědeček s námi. A najednou jim přišel dopis s dotazem, jestli mají zájem o posmrtnou masku svého syna. Tak na to odpověděli a maska skutečně přišla. Nebylo to zadarmo, a vzpomínám si, že strýcův obličej byl tak malý, jako by patřil dítěti, strýc musel být nepředstavitelně hubený.

❑ *Kdy a jak se vaši vrátili?*

Nevrátili se všichni. Dědeček zemřel na tyfus asi tři týdny po osvobození Osvětimi, babička prý někde na pochodu smrti. Tatínek docela dlouho před koncem války utekl z Klettendorfu a dostal se do náchodské nemocnice, na infekční oddělení k primáři Skalickému. Ten prohlásil, že má táta tyfus, i když to nebyla pravda, a nechal ho ve špitále. Jenže s touto diagnózou tatínek nesměl jíst, takže měl pořád strašný hlad. Já jsem mu tam nějaké jídlo nosila, on ale musel vždycky počkat, až pacient na vedlejším lůžku usnul, a teprve v noci se vždycky najedl. V únoru měl narozeniny, to jsem mu upekla pišingr, a on pak nadával: „Cos mi to přinesla? Vůbec jsem to nemohl jíst, protože to strašně křupalo!“ Až v dubnu, kdy to Němci vzdávali, přišel tatínek z nemocnice domů.

Zato na maminku jsme čekali dlouho. V Terezíně vypukla epidemie tyfu, protože ji tam zřejmě přinesli lidé, kteří se vraceli z koncentráků, takže byla vyhlášena karanténa a nikdo nesměl opustit město. Tatínek hned v květnu pro maminku dojel, ale její dvě přítelkyně se nakazily, a kdyby je nikdo neošetřoval, tak by umřely. Maminka tam proto zůstala a starala se o ně. Vzpomínala

na nějakého maďarského lékaře, který se je snažil léčit, ale neměl čím, léky nebyly dostupné. Zůstala tam asi dva měsíce, domů se vrátila až koncem července, když se ty přítelkyně konečně uzdravily.

❑ *V „Mánesovic“ vile jste bydleli i po válce, ale dnes v ní sídlí Městská policie. Jak se to stalo?*

Po únoru nám přidělili nájemníky, abychom neměli „nadměrné metry“, to se za komunistů draze doplácelo. Bydleli jsme v přízemí, oni v patře. Víte, ta vila nebyla jen pro radost. Byla poněkud nešťastně umístěná, a když v sousedství postavili takzvaný Okresní dům, kde mimochodem za války bydlela Pepíkova „Irena“, zůstala jakoby utopená, skrytá, z oken taky nebyl žádný výhled... Potom na podzim 1955 zemřel tatínek a v květnu 1964 maminka, dům byl pro nás veliký a neměli jsme peníze na větší investice, které byly zapotřebí. Okresní dům v té době už patřil policii a nikdo jiný by asi naši vilu nekoupil, protože milionáři tehdy v Náchodě nebyli. A tak jsme ji v roce 1982 prodali policajtům, kteří v ní sídlí dodnes.

❑ *Pavel, tedy „zbabělecký“ Benno, odešel ovšem hned po válce do Prahy...*

Brácha chtěl jít na konzervatoř, ale naši měli lékárnu a viděli v ní zajištěné živobytí i pro něho. Nejdřív šel studovat filozofii a hlavně angličtinu, ale když viděl, že by se musel naučit i její historický vývoj a další disciplíny, kterého moc nezajímaly, tak poslechl rodiče a zapsal se na farmacii. Ale měl jít na konzervatoř nebo na AMU a je věčná škoda, že to neudělal. Totiž... Bratr miloval jazz a ke klasické hudbě netíhnul. Poslouchal ji občas, ale nebavila ho. Rodičům se proto zdálo, že jeho nadání je jaksi povrchní, když ho zajímá jen ten jazz... Jenže než farmacii dostudoval, tak nám lékárnu znárodnili a on v ní nakonec stejně nikdy nepracoval. Zůstal tedy v Praze a nastoupil do nějakého ústavu pro kontrolu potravin, kde dostávali vzorky jídel... a to bylo pro něho jak stvořené. Ta láska k jídlu, o které se píše ve *Zbabělcích*, mu vydržela skoro celý život.

❑ *Necítil se trošku dotčen tím, jak o něm třeba právě v této souvislosti Škvořecký v románu psal?*

Možná trochu, ale nikdy jsme o tom nemluvili.

❑ *V Praze bydlel váš bratr s Josefem krátce na společném podnájmu, ale pak se odtud odstěhoval...*

Tatínek jeho ženy Mileny byl policista, pocházel odněkud z Krouny na Vysočině, ale za války byl zaměstnán v Náchodě a po válce se s celou rodinou

odstěhoval do Prahy. Když se Pavel s Milenou vzali, tak u nich nějaký čas bydleli a potom si našli byt v paláci Metro na Národní třídě. Narodil se jim syn Michal, který se stal později lékařem, ale když Pavel v roce 1971 náhle zemřel, ztratila jsem s jeho rodinou spojení, takže dnes o nich nevím vůbec nic.

❑ *Váš bratr sice nevystudoval konzervatoř ani hudební fakultu AMU, ale farmacii, přesto se nakonec živil jako hudebník. Ovšem v armádě, což mi – když si představím nešťastného Benna, kterak ve Zbabělcích prochází vojenským výcvikem – připadá naprosto absurdní. Ostatně, pokud vím, nikdy nebyl ani na vojně!*

Armádní umělecký soubor mu poskytl profesní příležitost, navíc dobře placenou. Stal se v rámci tzv. AUSu kapelníkem Tanečního a jazzového orchestru, ale duší ani myslí nikdy voják nebyl (dosáhl hodnosti majora, ale ta mu byla udělena až posmrtně). A nepodlehl ani komunistické ideologii. Po válce vstoupil do sociální demokracie, a když se tato strana po únoru nedobrovolně sloučila s komunisty, tak Pavel nevystoupil. Ale nikdy tomu nevěřil. V tom, že se oblékl do uniformy, hrál roli právě i ten fakt, že nestudoval na AMU. Kdyby tam studoval, získal by v hudebním světě nějaké přátele a lépe by se v něm uplatnil. Takto se ale neměl o koho opřít. Hudební vzdělání pak ostatně musel dohánět, často dělal aranžmá cizích skladeb a zpočátku kvůli tomu musel brát hodiny u jednoho profesora z konzervatoře.

❑ *Pavel byl autorem hudby k populární písni Yvety Simonové a Milana Chladila O nás dvou. Dnes tu skladbu umím ocenit, ale když mi bylo šestnáct a četl jsem Zbabělce, nikdy by mě nenapadlo, že by tuhle přesladkou melodii mohl složit zrovna Dannyho kamarád Benno.*

Ta písnička ovšem nevznikala snadno. Brácha měl napsanou hudbu a k ní ne právě povedený text. Ale někde ji hráli zrovna ve chvíli, kdy šel kolem Vladimír Dvořák, ten televizní konferenciér. Chvilku poslouchal a pak řekl, že je to krásná písnička, ale že text by napsal lepší, že pro tahle slova je takové krásné melodie škoda. A skutečně ten text napsal.

❑ *Po válce jste studovala na stejném gymnáziu jako váš bratr i jako Josef Škvorecký. Učili vás zřejmě stejní učitelé, jen v jiné době...*

Pepík stejně jako já často vzpomínal na profesora Vojtěchovského, který učil češtinu a angličtinu, nebo na profesora Propilka. Ten sice svým založením i znalostmi patřil spíš na fakultu, ale byl příliš skromný a myslel si, že ještě všechno nezná tak dokonale, aby se o takové místo mohl ucházet. Nás měl na ruštinu, jenže já jsem tehdy revoltovala, neučila jsem se slovíčka, protože se mi

Věra Tomanová (vpravo) s Jaroslavou Fibírovou („Irenou“) a společným kamarádem Janem Masopustem

ruština nelíbila. Jednou jsem se kdesi dočetla, že slovo *křivolaký* se rusky řekne *zigzagobraznyj*, a říkala jsem si: Takový jazyk se mám učit? Řekla jsem to panu profesorovi a dotkla jsem se ho tím. Vy neumíte ocenit Puškinovu řeč? zeptal se mě. Ráda vzpomínám na profesorku Vašatovou, to byla moje češtinářka. Její muž dělal po válce kolportéra Svobodného slova a její švagr si pak pořídil slavnou českou hospodu v New Yorku.

❑ *Byla jste o něco mladší než hrdinové Zbabělců. Měla jste mezi nimi přesto nějaké blízké přátele?*

Znala jsem je všechny a měla jsem je ráda, a ne jen hrdiny Zbabělců. Třeba Vráťa Blažků, který v románu nevystupuje, byl výbornej hoch. Hezkej, vtipnej, ohromnej srandista. A znala jsem i ty slečny, po kterých Pepík toužil. Járinka, románová Irena, byla moc hezká holka. Výřečná a energická. Neuměla dobře říkat ř, vyslovovala ho moc roztomile... Dobře jsme se znaly. Ale v čase, kdy se odehrávají *Zbabělci*, hrál věkový rozdíl velkou roli. Byla jsem skoro ještě dítě.

❑ *Přesto i vám Josef v románu vysekl velkou poklonu.*

To je pravda. Jenže já jsem ve skutečnosti nikdy tenis nehrála...

S Věrou Tomanovou hovořili Alena a Michal Příbáňovi a Lydia Baštecká

JEDEME DO BODELE!

Michal Jareš

I když by se slovem „kultovní“ mělo raději šetřit, nelze si v případě tohoto slavného recesistického díla pomoci. Kniha, jejíž titulní strana nás uvádí buď do rozpaků, nebo do recese – *Pankrác Perla: Jedeme do Bodele. (Útěk ze Sahary). Utopie. Z perštiny do češtiny a naopak přeložil Dr. Klavír* – vyšla poprvé v roce 1937 a je doopravdy kultovním dílem. A navíc dílem kolektivním s podivuhodným osudem při dalších pokusech o její vydávání.

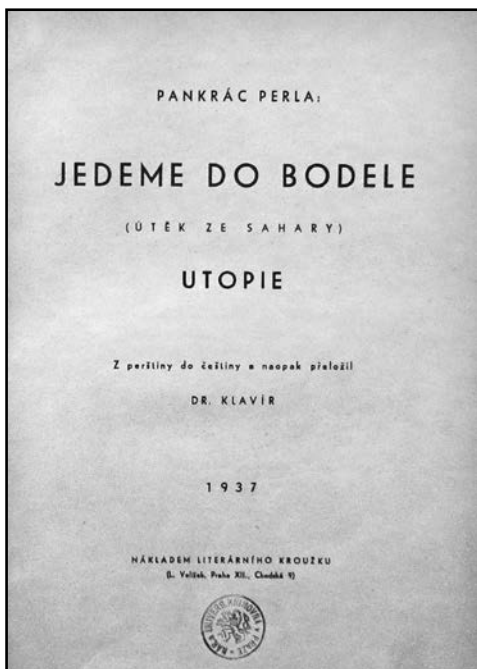
Ještě než se tomuto výsostně anarchisticko-avantgardnímu textu začneme věnovat, jen malá poznámka na úvod. Za kolektivní román, případně kolektivní novelu, bývá považováno beletristické dílo sepsané více autory. V našem prostředí bývalo kolektivní psaní spíše hříčkou, využívanou v periodickém tisku (ostatně Josef Škvorecký se jedné takové zúčastnil roku 1964 v Literárních novinách), ovšem existují i knižní práce tohoto typu (například detektivka *Ztracená žena* sepsaná kolektivem sovětských autorů v roce 1965). A to dokonce i s mezinárodními přesahy, jako když spisovatel Z. K. Slabý oslovil pro svou dětskou detektivku *Tajemství oranžové kočky* (1968) desítku autorů z celého světa, aby rozvíjeli načrtnutý děj a přebírali štafetu od předchozího spisovatele. Velmi často se v kolektivním díle zabydlí detektivní zápletka, protože s ní lze nejlépe „uhrát“ zajímavé pokračování: autor kapitoly zkrátka předá štafetu někomu dalšímu, aniž by se trápil otázkou, co bude dál.

Ne tak ovšem v případě *Jedeme do Bodele*. Tato bezuzdná hra – jen připomínám, že Bodele je existující místo v jižním cípu Sahary na území Čadu, které bylo vybráno hlavně podle provokativního znění slova samotného – začala vznikat jako hromadné dílo skupiny dvacetiletých studentů z pražské skupiny recesistů, která již v roce 1936 vydala *Almanach recesse* (skutečně psáno s dvěma s). Autor knihy byl jako Pankrác Perla pojmenován podle kavárny Perla v pražské Perlové ulici, kde se recesisté scházeli a kde se rojily nápady. Ke skupině patřili hlavně Pavel Kropáček, Vladimír Bor, Jiří Krejčík, Hugo Huška, Pavel Dlouhý, Rudolf Jaroš, Vladimír (Míra) Köhler, Arnošt

Kafka, Josef Chvalina, Karel Fryč, Antonín Ženišek, Gustav Schönbach, Ladislav Velíšek, Myrtil Frída a další. Historii celého „hnutí“ i kultu Pankráce Perly podrobně popsal Vladimír Bor v knize *Recese* (nakl. Paseka, 1993), proto se omezme jen na okolnosti vzniku a vydání knihy *Jedeme do Bodele*.

Úspěch Almanachu recesse nastartoval skupinu k další literární činnosti. Příběh hlavního hrdiny Jordána Škurdy a dalších postav (strážník Šebesta, Karkule, kamarád David, profesor Klasník, Omolenka Persona) však skupinový autor rozvíjí vskutku osobitě. „Psát román s logicky skloubeným dějem? – Těch už se namazalo, až jde z toho hrůza. Ale napsat to tak, jak se to podá, aby i čtenář se účastnil při konstruování děje, vybral si to, jak se mu nejlépe hodí, jak jeho intelekt nejlépe pochopí – prosím, to je nejvíce žádoucí. To je to, co chci.“ (Perla 1936, s. 14). Děj je destruován citáty ze středoškolské výuky, Freudovým učením, Brehmovým *Životem zvířat* (nezapomenutelné komentování času páření ježka), Baudelairovými verši, absurditami i vlastními zážitky: „Princip nečekaného šoku na způsob literární koláže se nám líbil tím spíše, když přiváděl do hry momenty nám blízké (např. naši zvířenu, rozkládající situaci už v Almanachu), a ovšem také proto, že pomáhal zaplnit potřebný počet stránek, abychom už tu knihu měli co nejdřív z krku.“ (Bor 1993, s. 86).

Pro čtenářovu představu o tom, jak je Bodele psána, stačí malá ukázka: „Prastrýc, aby obšťastnil novou zajímavostí své hosty, usmál se na psa a řekl: ‚A povíš taky pánům něco.‘ Pes zavrtěl ocasem, jako by se těšil z podařeného žertu. Po chvílce, jakoby zamýšlen, postavil se před ně a s velikým namáháním vytlačil malý váleček zelenožlutého trusu. A pak to už jen šlo. Na zavolání ‚Stalin‘ aportoval každému hosené dřevo. Byl-li v dřevě suk, slyšel na zavolání ‚Jinonice‘. Když někdo řekl ‚černá káva‘, Alík vždy poslušně ulehl.“ (Perla 1936, s. 28) Typické jsou různé refrény a návratné „hlášky“ (jako třeba „islandani

kradou“, „harva, harva“, „ať žije Kutná Hora“, „byla to fiškuntála“ či „je to jako tydlitát“).

Jak zmiňuje Vladimír Bor, „*recesisté poznali, že psané slovo a tiskovina může zasáhnout daleko širší okruh veřejnosti (...). Přitom nešlo ani tak o šíření recesistických idejí, ale spíše o moment destrukce, o možnost uvést v recesi početný okruh čtenářů, kterým se dosud tohoto dobrodiní nedostalo, kteří netušili, a přece byli tak potřební, anebo kteří nás plácali protektorsky po ramenou, blábolili cosi o nové generaci a povzbuzovali, jen tak dál. Ti všichni si žádali, ty všechny bylo potřeba zdrtit. (...)* Byl tedy zdělán jakýsi projekt děje, jednotlivé kapitoly z osudů našeho hrdiny Škurdy rozděleny podle své povahy mezi určené autory, mlhavě dohodnuty styčné body a vybrány obzvlášť katastrofické epizody, na nichž se pracovalo hromadně při schůzkách v kavárnách, kdy jsme si opravdu přišli na své přes všechny protesty kavárenníků, obsluhujícího personálu a návštěvníků. Ta sranda při tom, to byl náš jediný honorář.“ (Bor 1993, s. 86–87)

Určit hlavního autora knihy popravdě nelze – i když například vstupní text Karel Štvrtý a jeho doba (do části začínající větou *Gymnazista krade*) prý napsal „*věším dílem Pavel Kropáček (a vložil do ní některé autobiografické momenty)*.“ K dalšímu „jistějším“ autorství lze zřejmě počítat i některé z odstavců ze závěru románu, končící dokonce jménem i adresou: „*Škurda se již těšil na policejní zákrok – jaká radost, přijít opět po čase do styku s těmito milými uniformami. Pavel. (...). Ale pak si zvykl. Dlouhý. (...)* (Byla to stále jeho libůstka). Praha 19. (...) Potom vzal na sebe svůj vzorný frak a vyšel do ulic. Terronská 65.“ (Perla 1936, s. 217–220). Zda však máme tyto řádky chápat jako přiznání autorství Pavla Dlouhého, nebo spíš jako legraci, kterou si z Dlouhého dělali jeho přátelé, není zcela jasné...

Středoškolská část Bodele „*vznikla spíš kolektivně. Byli jsme právě kolem maturity, a není tedy divu, že jsme se cítili v problematice střední školy skutečnými znalci, vždyť jsme prohlubovali poznatky opakováním některých ročníků, srovnávacím studiem poměrů na ústavech mimopražských i návštěvami školy po vyučovacích hodinách při individuálních karcerech. Tím spíše si to chtěl každý se školou vyřídit také při této příležitosti. Snad se dalo z těch jistě nemalých osobních zkušeností něco vytežit i pro knihu, jenže kolektivní psaní přešlo až v jakousi autorskou konfúzi, čemuž nikdo nebránil, neboť v tom právě bylo to pravé tvůrčí klima, které zaručovalo, že budou páni subskribenti patřičně zdrceni.*“ (Bor 1993, s. 80) Postupné psaní románu ovšem působilo na autory spíše jako nutné zlo, které Bor nazývá „nerovným zápasem s románem“, jenž „*byl nad naše síly i ambice, a byli jsme rádi,*

když už se ke konci náš hrdina dostal až k naplnění životního snu: když se stal řidičem tramvaje.“ (Bor 1993, s. 93) Zároveň Vladimír Bor přiznává, že „scény totální destrukce, to bylo přesně ono, co se dalo psát kolektivně a kde jsme se mohli hromadně vyřádit.“ (Bor 1993, s. 92)

Pro úplnost dodejme, že kniha, která stála 30 Kč, vyšla nákladem literárního kroužku (L. Velišek, Praha XII, Chodská 9) a vytiskl ji tiskař Oldřich Lejsek z pražské Perunovy ulice č. p. 15 na Vinohradech. Na Lejskovu tiskárnu narazila skupinka víceméně náhodou. Pro tiskaře byla prý zakázka o to komplikovanější, „že fiktivní autor rukopisu vlastně neexistoval ani fyzicky ani právně, že byl neuchopitelný, že s majitelem tiskárny vyjednávaly stále nové a nové postavy, pramálo důvěryhodně působící přesto, anebo právě proto, že se tvářily tak seriózně. Nakonec bylo třeba jednoho jména s plnou adresou (pro tiráž knihy), a tak jsme losovali. Padlo to na Láďu Veliška. Výmluvy a odklady tiskaře (...) byly překonány zálohou ze subskripcí a z našich úspor. Účelu bylo dosaženo, kniha se tiskla a jednoho dne byla hotova. (...) Peníze na doplacení jsme samozřejmě neměli. Ležely v těch štosech knížek, které však tiskař nehodlal vydat dříve, než bude doplaceno. A tu přišel čas, kdy jsme ho museli podrobně seznámit s totální nesolventností celé literární skupiny, kdy jeden každý byl před věřitelem perlustrován v naprosté existenční nezajištěnosti a nahotě. Vycházelo najevo, že nikdo z nás nemá příjmu ani osobního majetku (...). Nakonec musel uznat korektnost našeho návrhu: jediná možnost doplatku byla v prodeji knih. Vydal nám celý náklad. Prodávalo se rychle, ale přece jen ne tak rychle, jak mizel náklad výtisků: bylo jej nutno uložit po bytech, přičemž ustanovení i samozvaní držitelé tohoto fundusu stále častěji poukazovali na známou skutečnost, že islandřani kradou.“ (Bor 1993, s. 87)

Je zajímavé, jak se *Jedeme do Bodele* zahnízdilo v paměti čtenářů, i když dosah knihy nebyl nijak závratný. „Za léta nedostupnosti získala [kniha – pozn. MJ] až jakýsi nimbus a dorůstající generace tradovala pověst o *Bodeli* poněkud nekriticky. Tak došlo k tomu, že i dnešní čtenář může brát do ruky knihu s požadavky nemístnými a nesplnitelnými: *Jedeme do Bodele* – no to bude přča! (...) Ani ty, milý čtenáři, neočekávej v knize o *Bodeli* orgie smíchu.“ (Bor 1993, s. 72)

Kniha vyšla jako celek oficiálně pouze v roce 1937. Roku 1970 byl v edici Hu-sa nakladatelství Československý spisovatel připravován Borův spis o recesi, bohužel však zůstal jen ve stránkových korekturách a vyšel až v roce 1993. Že o knižním vydání *Bodele* uvažovali i manželé Škvorečtí, zjistí jen velmi pozorný čtenář jejich nakladatelského katalogu pro ročník 1978/79, kde je dílo uvedeno na straně 28 v rubrice „Na příští léta připravujeme“ se

stručnou anotací „Klasický román české recese“. V příštích katalozích již román zmíněn není; Sixty-Eight Publishers tedy od tohoto záměru poměrně brzy odstoupili. Neoficiálně knihu koncem osmdesátých let distribuoval Miloš Volák ve své samizdatové edici *Proti všem* jako xerox původního vydání. Na začátku devadesátých let o jeho nové edici uvažovali v nakladatelství Volvox Globator (viz ukázka v časopisu *Plivník*, který zde vycházel), ovšem ani zde nebyl záměr uskutečněn. V roce 1993 Vladimír Bor otiskuje ve své zmíněné knize komentovaný „redigovaný výtah z knihy“; vynechává ovšem řadu pasáží a zároveň opravdu rediguje.

Tvorba recesistů byla později interpretována v různých kontextech (například v možném srovnání kultů Jára Cimrmana a Pankráce Perly) a někdy jí byl prisuzován větší význam ideově-historický (recese chápaná jako reakce na dobové události konce třicátých let). Jindřich Gögh (*Historie uctivačů nesmyslu*, *Instinkt*, č. 13/2010, s. 56) připodobňuje Bodele k tvorbě skupiny Monty Python nebo k tvůrčím vzmachům autorů České sody a jejich pokračovatelů (i když tento publicista knihu tvrději přejmenovává na *Cesta do Bodele*). Neméně pozoruhodné je, že se *Jedeme do Bodele* promítlo do jednoho z *Posledních slov* Ludvíka Vaculíka (v *Lidových novinách* z 18. 6. 2002).

Z hlediska literární historie jde o unikátní avantgardní čin, který svou radostnou živelností překonává „studentské“ romány Žákovy, rozbíjí a na hlavu staví vše, co si myslíme o žánrech, a ještě po osmdesáti letech nás neuvěřitelným způsobem baví v rovině jazykové, absurdní i nevypočítatelně anarchistické.

Jak říkám – kultovní dílo...

Jana Honzlová si na premiéru v Rokoku ještě počká

Měla to být pro Městská divadla pražská událost a pro diváky zážitek. Propagaci inscenace *Honzlová*, kterou podle románu Zdeny Salivarové připravila scenáristická dvojice Tomáš Jarkovský a režisér Jakub Vašíček, nebylo možné přehlédnout a jevištní dramaturgie slavného literárního díla budila očekávání. Navíc mělo jít o první roli v novém působišti brněnské herečky Terezy Marečkové, která excelovala v Huse na provázku zejména jako *Vitka* ve stejnojmenné hře Kateřiny Tučkové a hlavní role ji čekala i v *Honzlové*. Zájemce, kteří přišli navštívit veřejnou generálku (měla se konat 1. března 2019 v 11 hodin dopoledne), však čekalo zklamání – a suché oznámení, že představení bylo zrušeno. Vzápětí byly odvolány i obě premiéry, které se měly konat 2. a 5. března.

Podobné situace nebývají v běžném divadelním provozu příliš časté, takže zrušená premiéra *Honzlové* vyvolala řadu otázek. Důvody neobvyklého rozhodnutí jsou však pochopitelné: vedení Městských divadel pražských při jedné z posledních zkoušek usoudilo, že inscenace prozatím není připravena natolik, aby mohla před publikum. Výhrady se týkaly již samotného scénáře, a podle hlasů zaslechnutých v zákulisí i samotní herci věděli, že „tohle ještě není ono“. Dvojice scenáristů však poté rezignovala a o novou vylepšenou verzi se nepokusila. Podle vyjádření dramaturga MDP Michala Zahálky divadlo oslovilo jiného režiséra, a pokud by šlo všechno žádoucím směrem a tempem, uvedlo by *Honzlovou* v jiné dramaturgii v sezóně 2020/21.

Připomeňme tedy alespoň pro budoucí divadelní historiky, že kromě Terezy Marečkové se měli na jevišti objevit mj. Dana Batulková jako maminka Jany Honzlové, Nina Horáková a Dana Marková jako její sestry Andula a Vlasta, Vojtěch Dvořák jako Hugo, Radka Fidlerová a Veronika Janků jako matka a dcera Fantovy a Pavol Smolárik jako estébák Sedláček. Hudbu zkomponoval Daniel Čánský, texty písní napsali Tomáš Jarkovský a dramaturg Michal Zahálka, scénou navrhl Karel Čapek a kostýmy Tereza Vašíčková.

(mlp)

Tereza Marečková jako
Jana Honzlová

Devadesáté narozeniny Jarmily Emmerové

Narodila se 27. září, tedy ve stejný den jako její kolega a přítel Josef Škvorecký, jen se tak stalo o pět let později. Jarmila Emmerová patřila k prvním zaměstnancům Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, kam se Škvorecký ještě jako voják Čs. lidové armády přišel ucházet o místo. Byl přijat a na několik let se s tehdy čerstvě dostudovanou anglistkou stali kolegy. Jarmila Emmerová z redakce odešla z rodinných důvodů v roce 1956, což byl konec vzájemné spolupráce

Jarmila Emmerová a Josef Škvorecký na besedě se studenty FF UK v roce 1990

na korekturách a jiných radostech redakčního života, společnými silami obou redaktorů však v té době vznikly také dva významné překlady: Bradburyho *451 stupňů Fahremheita* a zkráceného *Měsíčního kamene* Wilkie Collinse.

V sedmdesátých letech se Josef Škvorecký pokusil dopomoci své dávné kolegyni k zahraničnímu stipendiu, soudruzi na pražské filosofické fakultě, kde tehdy Emmerová působila, však byli proti. Jejich celoživotnímu přátelství ovšem železná opona ani geografická vzdálenost neublížila. K životnímu jubileu Jarmile Emmerové srdečně blahopřejeme!

(red)

Zpráva o pravidelné členské schůzi SJŠ

Pravidelná schůze Společnosti Josefa Škvoreckého se uskutečnila 19. března 2019 tradičně v restauraci U rodinného krbu v Praze 4 – Nuslích. Její účastníci schválili zprávu o činnosti a hospodaření SJŠ a výsledek hospodaření za rok 2018, jakož i zprávu o výsledcích činnosti kontrolní komise. Výše členských příspěvků na rok 2019 byla stanovena stejně jako v minulých letech, tedy 100 Kč. – V dalším programu schůze předseda Společnosti Václav Křištof mj. informoval o tvorbě nových webových stránek na staré adrese (www.skvo-recky.cz) a o svém působení na Vysoké škole kreativní komunikace, která před časem přijala některé studenty zaniklé Literární akademie.

(vk)

Výstava na nuselské radnici

K nedožitým 95. narozeninám Josefa Škvoreckého připravili kurátor a předseda SJS Václav Křištof a výtvarník Martin Zhouf ve spolupráci s Městskou částí Praha 4 výstavu **Život a dílo Josefa Škvoreckého**. Vernisáž, jejíž společenskou část otevřel místostarosta Prahy 4 Michal Hroza, se konala 26. září 2019 v reprezentativních místnostech Nuselské radnice. Václav Křištof přítomné krátce seznámil s osobností spisovatele, následovala patnáctiminutová „videokoláž“ z textů a ukázek ze zfilmovaných děl JŠ – sám autor přednesl svým podmanivým hlasem báseň *Žlutý měsíc* a přečetl i ukázky ze *Zbabělců*, *Miráku* a *Příběhu inženýra lidských duší*. Viděli jsme úsek ze *Zimní příhody* z televizního seriálu *Prima sezóna* i samotného Škvoreckého v herecké roli z filmu *Zločin v šantánu*. Ukázek bylo právě tolik, aby se vešly do vymeřeného času. Poté si mohli zájemci v doprovodu a s komentářem autora prohlédnout samotnou výstavu. Na dvaceti panelech (na prvním byl ve vstupu do radnice plakát výstavy s portrétem JŠ), které lemovaly schodiště do třetího patra, byl v chronologickém pořadí zobrazen život a dílo JŠ, posléze i jeho ženy Zdeny Salivarové a jejich přátel. Nechyběly rodinné fotografie,

Václav Křištof provádí účastníky vernisáže výstavy Život a dílo Josefa Škvoreckého

dokumenty či obálky knih, to vše v přehledném podání a pestrém barevném provedení. Uprostřed hlavní místnosti byly umístěny čtyři dvojdílné vitríny s výběrem knih JŠ v češtině i překlady jeho děl do cizích jazyků, také knihy o něm a Sebrané spisy; zvláštní pozornost byla věnována slavnému torontskému nakladatelství Sixty-Eight Publishers. Mnohé z vystavených děl a artefaktů jsme si mohli prohlédnout i v poslední sběrné knize V. Křištofa a kol. *Josef Škvorecký – Prima sezóny 1924-2012*, navíc tu ale byly k vidění dosud neznámé dokumenty a fotografie, přivezené z Kanady. V dalších vitrínách a panelech byla vystavena vyznamenání kanadská i česká, fotografie ze společenských akcí s významnými osobnostmi západního světa i slavná cesta manželů Škvoreckých do osvobozené vlasti – a také ta poslední, kdy byla u příležitosti 80. narozenin JŠ v Náchodě k jeho poctě uspořádána mezinárodní konference. Celá výstava působí přehledně, vyváženě, profesionálně. Všichni si jistě přejeme, aby při své další pouti po českých školách zaujala mladou generaci a přiměla aspoň některé žáky a studenty, aby si z té záplavy knih, napsaných Josefem Škvoreckým, něco přečetli.

K příjemné atmosféře vernisáže přispěla i dvojice mladých hudebníků – Kamil Janský se saxofonem a Ladislav Štefek s elektrickou kytarou. Přiznali, že sami toho od oslavence moc nečetli (snad to napraví), ale jistě by mu jazzovými melodiemi udělali radost stejně jako účastníkům vernisáže. K výstavě vyšla čtyřstránková informační brožura, dobře graficky upravená, s textem a obrázky, doplněná o výběrovou bibliografii. Poslední zájemci si mohli expozici prohlédnout 30. října.

Markéta Staňková

Čtení pro Josefa Škvoreckého, ale hlavně pro Zdeny Salivarovou

Tradiční akce Čtení pro Josefa Škvoreckého se v pražské Knihovně Václava Havla konala i letos: jako vždy počátkem roku, tedy ve dnech, kdy si připomínáme výročí autorova úmrtí. Letos se uskutečnila 7. ledna, oproti minulým ročníkům ovšem doznala významné dramaturgické změny. Studenti Gymnázia Botičská ji sice zahájili scénou ze Škvoreckého románu *Prima sezóna*, další účinkující však již četli výhradně z knihy Zdeny Salivarové *Hnuj země*. Tato volba byla dána nejen nedávným kulatým jubileem její autorky, ale míněna snad byla i jako připomínka 50. výročí odchodu manželů Škvoreckých do Kanady. Úryvky z epistolárního románu, bilancujícího život českých exulantů za mořem, četli mj. spisovatelé Eda Kriseová, Arnošt Goldflam, Jiří Dědeček a Jáchym Topol, herečky Daniela Kolářová a Eva Režnarová, překladatel Luboš Snížek a nakladatelka a publicistka Markéta Mališová.

(plg)

Stolní kalendář připomíná Boženu Němcovou a Josefa Škvoreckého

Grafik Petr Vlček z Nového Města nad Metují připravil a ve své firmě atelier duplex s.r.o. vydává stolní kalendář pro rok 2020, který je věnován dvěma zdánlivě velmi nesourodým regionálním osobnostem – spisovatelům Boženě Němcové a Josefu Škvoreckému. Určitá výjimečnost kalendáře kromě spojení těchto dvou spisovatelů je dána především tím, že novodobé fotografie míst, souvisejících s oběma protagonisty, doprovázejí doslovné citáty z jejich díla, korespondence či vzpomínek. Fotografie pořídil sám vydavatel, o textovou část se postarala Lydia Baštecká. Vzniklý celek je překvapivě homogenní a může sloužit také jako pozvánka na literární výlety. (lb)

Překladatelka Anežka Charvátová o knihách ze 68 Publishers

Časopis *Souvislosti* přinesl v čísle 1/2019 působivé čtenářské vyznání překladatelky Anežky Charvátové. Jeden z odstavců se týká Zdeny Salivarové a Josefa Škvoreckého: „...Škvoreckého *Smutek poručíka Borůvky* jsem znala z domova z vydání z šedesátých let (v edici Smaragd, na zeleném papíře), ale zásadní pro mě byly knihy vydané v jejich exilovém nakladatelství Sixty Eight Publishers, různě k nám pašované, které mi zpravidla někdo půjčil na velmi krátkou dobu, protože musely kolovat, a já je hltala obalené do nového papíru, kde se dalo. *Mirákl* jsem přečetla na lavičce ve Vojanových sadech mezi přednáškami (možná i místo přednášek), tamtéž jsem přečetla i spoustu stránek *Inženýra lidských duší*. To je pro mě nejzásadnější Škvoreckého dílo – nejen kvůli úžasné práci s jazykem (ta Blběňčina čengličtina, Nadino krkonošské nářečí, jazzové pasáže či dokonale ladící spojení spisovného s nespisovným!), ale i proto, že to je snad jediné jeho dílo, kde holky nejsou jen krásné potvory, ale i dojemné bytosti, jako právě Naďa. A v životě jsem u žádné knihy nebrečela tolik jako u *Honzlové* od Zdeny Salivarové, Škvoreckého manželky. (No, možná když ve třetím dílu zabili Vinnetoua. Ale to jsem četla jen jednou, při dalších čteních jsem knihu odkládala ve chvíli, kdy se k Vinnetouově smrti schylovalo, nechtěla jsem „to vědět“...) *Honzlovou* jsem měla půjčenou na jedinou noc, přesně si vybavuji, jak sedím/ležím na koberci na podlaze – proč na podlaze? To netuším – ve svém kutlochu, čtu a čtu a čtu, až na konci pro slzy nevidím na řádky. Ten text svou opravdovostí, nekašírovaností zahrál na nějakou mou skrytou strunu, protože normálně se tvářím jako cynik, kterého nikdy nic nedojme, natož nějaké smyšlenky.“ (red)

Bassaxofon se vrátil do Náchoda

Podle vzpomínek několika pamětníků se v náchodském Beránku za války skutečně odehrál příběh, který se stal podkladem novely Josefa Škvoreckého Bassaxofon. Z autorova díla právě tento text dosáhl v Severní Americe největších úspěchů, takže není divu, že roku 1983 byl zpracován do podoby muzikálu a několikrát došlo k jeho koncertnímu provedení; poprvé se tak stalo v divadelním amfiteátru torontské univerzity. K lítosti spisovatele sice muzikál nikdy nebyl proveden scénicky, alespoň částečně se však vrátil do Náchoda, a to hned dvakrát. Poprvé uvedla Lydia Baštecká v jednom z literárně hudebních večerů v roce 2011 s průvodním slovem několik vybraných árií, na dálku doplněných poznámkami autora, a druhý návrat se uskutečnil letos 26. září v předvečer nedožitých 95. narozenin Josefa Škvoreckého. Inspirátorem a aktérem byl Jan Vejman, Náchodčan žijící od roku 1968 ve Švédsku, subskribent knih 68 Publishers, odběratel časopisu Západ a milovník jazzu. Se Škvoreckým občas korespondovali, vyměňovali si hudební nahrávky – a jednou přišly z Toronta do Švédska tři magnetofonové kazety s kompletní nahrávkou Bassaxofonu. Jan Vejman je nechal přepsat na CD-ROM, pořídil si překlad textu a nabídl veřejnou produkci v náchodském Škvorecký Café, o němž jsme psali v minulém čísle. Z přibližně dvacítky posluchačů byli někteří bezvýhradně nadšeni, jiní s povděkem kvitovali, že díky své angličtině textu částečně rozumí, pro některé bylo 70 minut hudby bez děje a obrazu poněkud náročných. Nicméně Jan Vejman, který večer včetně slovního doprovodu pečlivě připravil, se svým způsobem zasloužil o náchodskou premiéru muzikálu. Josef Škvorecký by nepochybně měl radost. *(lb)*

Momentka z poslechového pořadu Jana Vejmana v Náchodě

- ❑ Brněnské nakladatelství MOBA se v roce 2019 postaralo o nová vydání dalších tří detektivek autorské dvojice Zdena Salivarová – Josef Škvorecký. Během jediného roku tak vyšla *Setkání v Bílé dámě, s vraždou; Setkání v Praze, s vraždou* a *Setkání na konci éry, s vraždou*. V reedicích Škvoreckého nejvýznamnějších titulů pokračuje voznické nakladatelství Leda, kde v roce 2018 vyšlo *Lviče* a *Tankový prapor* a v roce 2019 *Prima sezóna* a *Mirákl*.
- ❑ Pražská Městská knihovna od roku 2018 zdarma zpřístupňuje několik e-knih Josefa Škvoreckého. Postupně byly digitalizovány romány *Zbabělci*, *Tankový prapor*, *Příběh inženýra lidských duší*, *Obyčejné životy*, *Lviče*, *Legenda Emöke* a *Konec nylonového věku*, v nabídce je i *Samožerbuch* a doma dosud nevydaný soubor rozhlasových statí *Hlas z Ameriky*.
- ❑ Příběh manželů Wardových, kteří v roce 1954 emigrovali z USA do Československa, připomněl Petr Vidomus v článku Jsme Američani a žádáme o azyl. Publikován byl v měsíčníku Reportér (č. 52, prosinec 2018).
- ❑ V příloze Orientace přinesly Lidové noviny v sobotu 17. 1. 2019 rozhovor s britským žurnalistou Edwardem Lucasem, který žil v letech 1989–1991 v Praze a dodnes sleduje českou politickou i kulturní scénu. V rozhovoru, který vedla Tereza Matyášová, Lucas mimo jiné uvedl: „...Podobně česká literatura, to není jenom Kundera. Snažím se druhé vždy přesvědčit, aby si přečetli Příběh inženýra lidských duší od Škvoreckého. Tenhle román je podle mne mnohem lepší nežli kterákoli z Kunderových knih.“
- ❑ Nedožitě 95. narozeniny Josefa Škvoreckého připomínala Česká televize od srpna 2019 reprízami seriálů *Hříchy pro pátera Knoxe* a *Prima sezóna*, pořadů *Na plovárně* a *Úsměvy Josefa Škvoreckého* a televizního filmu *Eine kleine Jazzmusik*.
- ❑ Dramatizaci románu Raye Bradburyho *451 stupňů Fahrenheita* v překladu Jarmily Emmerové a Josefa Škvoreckého uvádí Činoherní studio v Ústí nad Labem. O režii inscenace se postarali Adam Svozil a Kristýna Kosová, premiéra se uskutečnila 17. února 2018.
- ❑ Jednu kapitolu své nové knihy *Exilový orloj* (2019) věnoval publicista Karel Hvizďala Josefu Škvoreckému. Nese název *Plachý vypravěč z Náchoda*.

Skvělá studentská Honzlová v Bratislavě

Ročníková představení studentů uměleckých škol obvykle navštěvují především spolužáci, učitelé a příbuzní. Nehrají se moc často, na repertoáru obvykle dlouho nevydrží, a i ti nejméně úspěšnější ze zúčastněných budou jednou vzpomínat spíše na své role v představení absolventském. Někdy se ovšem stane, že se i ročníkové představení mimořádně podaří, a my můžeme jen litovat, že po pěti šesti reprízách se nad ním zavře voda a už je nikdy nikdo neuvidí. To je případ inscenace *Honzlová. Na motivy románu Zdeny Salivarové*, kterou v bratislavském Štúdiu Kaplnka s hledištěm pro sotva čtyřicet diváků uvádějí studenti 3. ročníku Divadelní fakulty VŠMU (premiéra 10. 12. 2018).

Její základem je nápaditá dramaturgie, o níž se postarala studentka dramaturgie Daniela Brezániová. S vědomím, že na jevišti se mohou pohybovat pouze herci jedné a téže generace, především eliminovala starší postavy: uklízečka paní Pelikánová je po smrti, maminka rodinnou situaci nezvládla a léčí se na psychiatrii, členové souboru Sedmikrásy včetně jeho vedení odjeli na zájezd, z něhož se do konce představení nevrátí. Kolem titulní postavy Jany Honzlové se tak na jevišti střídají její sourozenci, dávný

přítel Kruno, estébák Sedláček, nová uklízečka Fantová a v menší roli nápadník sestry Anduly Jarda. Smrt mladšího bratra Huga nezpůsobí zřícení pavlače neudržovaného domu, nýbrž pád busty Klementa Gottwalda, poněkud absurdně umístěné do miniaturního bytu – snad jako recese, také však jako prostředek oklamání nevítaných hostů.

Režisérka Barbora Nitschová inscenovala *Honzlovou* na jevišti, z něhož herci nemohou odejít do zákulisí (ve studiu totiž žádné není, i šatnu mají účinkující ve foyeru divadla oddělenou od veřejných prostor pouze několika závěsy). Prostředí, v nichž se aktéři příběhu pohybují, se sice průběžně mění (byt, kancelář Sedmikrásy, kancelář estébáka Sedláčka), scéna, kterou navrhl Miroslava Brňáková, však zůstává stále táž, vystačí si s jedním psacím stolem, stolní lampou, telefonem a nemnoha přenosnými rekvizitami, a přitom je zcela funkční. Zadní a boční „stěna“ jeviště je osazena židlemi, na nichž herci zády k publiku čekají na svůj výstup, což v některých chvílích – možná mimoděčně – posiluje záměr inscenátorů vyložit život v padesátých letech jako marný souboj s mechanismem panujícího řádu (i civilní kostýmy vytvořené Leou

Titulní roli v inscenaci Honzlová vytvořila Anežka Petrová (na snímku stojící vlevo), Huga hrál Jakub Školár a jako sestra Andula a její nápadník Jarda se představili Alexandra Trávníková a Kristóf Melecsky. Foto Mário Lukáč

Šaryovou odpovídají šedivému času příběhu). Anežka Petrová v titulní roli se ovšem zády k divákům neposadí snad ani na chvíli a na jevišti zůstává trvale jako ústřední postava jednoho každého obrazu. Její Honzlová není jen oběť komunistické zvěle, je i sebevědomou, nesentimentální a neústupnou osobností, která bez ohledu na možné následky ví, co činí. Sestra Andula (Alexandra Trávníková) je naivní, ale dobrosrdečné dítě, které se z bezvýchodnosti života své rodiny snaží uniknout sňatkem s jednodušším vojákem Jardou (Kristóf Melecsky), zatímco starší sestra Jarmila (Fanni Hostomská) z bytu odešla už dávno, od rodiny se distancuje a vůbec se především snaží „nevybočovat z řady“, k čemuž marně vybízí i své

mladší sourozence (výmluvná je etuda s pionýrským šátkem pro Huga, který se bratrovi nakonec stane osudným, když se jej pokusí uvázat na krk Gottwaldově bustě). Přesný je Filip Šebesta v roli estébáka Sedláčka: svou postavu nepřehrává a její základní rysy vykresluje tak, aby divák mohl ve správné chvíli uvěřit jeho upřímnému, resp. lidskému zájmu o Janinu duši. Jednoznačněji je interpretována postava uklízečky Fantové, jejíž představitelka Karin Tužinská ji však ani na chvíli neodsoudí k pouhé karikatuře. Kristián Kozmenko jako Kruno věrohodně zachycuje subtilní napětí vyplývající z jeho kněžské profese a ze situace zřejmě stále zamilovaného mladíka, kterého Jana kdysi odmítla. Jediným hercem mimo kolektiv studentů VŠMU

je dvanáctiletý Jakub Školár v roli Huga, který v nesnadné úloze dítěte, jemuž okolnosti vnucují deziluzivní porozumění světu dospělých, obstál bez nadsázky znamenitě.

Jediný vážný zásah do textu Zdeny Salivarové si autorka dramaturgie schovala do její poslední věty, v níž ruší původně otevřený konec románu (chce estébák Sedláček Honzlové pomoci, nebo ublížit?) a postavu mladého příslušníka interpretuje jednoznačně jako nelítostného vykonavatele zločinného „vyššího zájmu“: do setmělého hlediště zazní jen Sedláčkův hlas informující kolegy, že falešný pas i letenky byly doručeny Janě do bytu, a že domovní prohlídka může tedy začít. Příběh tak přichází

o jedinou, byť mlhavou naději, kterou Zdena Salivarová své Honzlové poskytla, což znalce románu v první chvíli poněkud ruší. Zvážíme-li však generační příslušnost inscenátorů (i pravděpodobných diváků), přijmeme tento krok jako docela pochopitelný. Žijeme v době relativizování všech hodnot, včetně těch etických, a studentská dramaturgie zřejmě nechtěla relativizovat, a tím omlouvat zlo, k němuž se Sedláček volbou své profese přihlásil.

Možná právě v tomto postoji mladých inscenátorů Honzlové spočívá naše současná naděje.

Michal Příbář

Vo Blažkovým žití v Náchodě i Kostelci

Po knížce věnované náchodskému životu Josefa Škvoreckého se Aleš Fetters vypravil po stopách jiného významného rodáka Vratislava Blažka. Dramatik, scenárista, autor prvního českého filmového muzikálu *Starci na chmelu*, odešel bezprostředně po srpnu 1968 do západního Německa. Na rozdíl od jiných už se odtud nevrátil: zemřel v roce 1973 a urna s jeho popelem byla na náchodský hřbitov převezena až v roce 1990.

Svým názvem **Mariáš v Beránku** (Náchod, Nakladatelství Bor 2018) odkazuje Fettersova kniha k jediné Blažkově v exilu vydané publikaci, k posmrtně sestavenému výboru

z korespondence *Mariáš v Reykjavíku*. Není to náhoda: Blažkovo karetní mistrovství je předmětem legend stejně jako jeho školní, učňovská i studentská léta. Už jako malému chlapeci se mu prý v Náchodě říkalo „ten Blažkovic lotr“, drogistu pan Sládek musel přečkat dva výbuchy způsobené roztřkaným učněm, a když v roce 1947 už dospělý Blažek napsal pro jubilejní almanach náchodského gymnázia humornou vzpomínku na své učitele (setkával se s nimi jen do kvarty, kdy mu byl doporučen odchod na jakoukoli jinou školu), byla vyřazena, protože podobně znevážení si profesorský sbor nemohl

nechat líbit (jak si nevzpomenout na časopis *Řev septimy* z filmu *Škola základ života!*). V té době už ale Blažkovi pedagogové museli tušit, že v agilním repetentovi se prostě jen chystalo propuknout několik talentů najednou. Blažek měl nadání výtvarné, uměl psát a Fetters připomíná i jeho titul „přeborníka mladšího dorostu Východočeské župy v běhu na 1 km časem 3:02,4 min.“, získaný roku 1941 v barvách atletického družstva SK Náchod. Někdejší učitelé mohli postřehnout i to, že v Blažkovi roste osobnost, která nebude poklonkovat před autoritami, zřejmě ale nemohli tušit, že se nezbedný žák dopracuje ke značné zodpovědnosti, která mu dopomůže k bohaté filmografii, současně mu ale do jisté míry sváže ruce: ani v exilu Blažek neměl nouzi o práci ve svém oboru, jeho obavy z následků okamžiku, kdy mu to prostě „přestane jít“, jsou však i z několika náznaků dobře patrné. A kdo ví, nakolik se podílely na jeho předčasném úmrtí.

Aleš Fetters se programově drží především náchodské části Blažkova životopisu, k němuž měl k dispozici řadu pramenů (Blažkovy vzpomínky na náchodské gymnázium se dochovaly dokonce v několika verzích) i podkladů z regionálního tisku. Vyplývá z nich mj. významná role pozdějšího ředitele městské knihovny Jaroslava Suchého, který uvedl do literatury hned dvě mimořádné osobnosti české literatury: v gymnaziálním časopisu *Honíme se po učenosti* uveřejnil povídku ještě ne patnáctiletého Josefa Škvoreckého a jako první – tentokrát v poválečném týdeníku *Jiráskův kraj* – otiskl i prozaický pokus

Vratislava Blažka *Vo Eisovým psovi*. (Dlužno v této souvislosti připomenout, že do celostátního tisku Blažkovi o pouhých čtrnáct dní později otevřel dveře tehdejší redaktor *Dikobrazu* Zdeněk Jirotka.)

Podobně jako Škvorecký odešel Blažek z Náchoda krátce po válce do Prahy na studia. Na rozdíl od Škvoreckého je však nedokončil a uchytil se jako autor Divadla satiry, které nejprve pomáhal proslavit, brzy se však stal příčinou jeho úřední likvidace. „Ideovou podstatu“ jeho hry *Kde je Kuťák?* stranická kritika i byrokracie odhalily neomylně, a než by Blažek ustoupil tlaku cenzury, rukopis hry *Trudy* raději hodil do kamen (jeho případnou kopii dosud nikdo neobjevil). Laskavý a upřímný vztah k rodnému městu si Škvorecký i Blažek uchovali i v pozdějších letech, projevovali ho však odlišně. Jak právě Škvorecký v *Příběhu inženýra lidských duší* vzpomíná, „Vráťa, na rozdíl ode mě, zůstal kořeny nostalgie hmotně připoután ke Kostelci. Jezdil sem nejmíň dvakrát měsíčně a celé víkendy proseděl s věčnými nehybnými karbaníky“. Přesto Aleši Fettersovi nezbývá než konstatovat, že „kromě několika drobnůstek u Vratislava Blažka inspiraci regionem nenajdeme (...) Náchodská léta se do jeho díla promítají ve formě drobných postřehů o lidech a událostech“.

Autor alespoň stručně připomíná i jednu neveselou okolnost, která sice do vztahů mezi Blažkem a Škvoreckým nezasáhla, přesto se jich týká: když koncem devadesátých let připravoval Pavel Doucek sborník vzpomínek na Vratislava Blažka *I v cizině jsem s tebou* (1998), nepřála si Blažkova

rodina, aby do něj byla Škvoreckého vzpomínka zařazena. Editor věc vyřešil šalamounsky a text *Peripatetické přátelství* nechal vytisknout na zvláštní dvojlist, který byl k publikaci volně přiložen s prapodivnou formulací „Tento text není součástí oficiální publikace o Vratislavu Blažkovi“. Bylo-li příčinou vydání *Mariáše v Reykjavíku* v torontském nakladatelství, jež vyvolalo pohoršení několika exilových strážců jazykové čistoty, nebo až

způsob, jakým Škvorecký Blažka zachytil v postavě Vratislava Blažeje v *Příběhu inženýra lidských duší*, není důležité: že však tehdy ohlašovaný druhý díl Blažkových „sebraných spisů“ nevyšel, je bez diskuse škoda. A vyzývá-li Aleš Feters v závěru své čtivé a informačně bohaté publikace případné editory, aby se do věci pustili, dobře činí.

(plg)

Scénické čtení z románu Zdeny Salivarové

Emigrace a zakořeňování v jiné zemi a v jiné kultuře patří k historickým zkušenostem mnoha generací Čechů – do končin geograficky i společensky často dosti vzdálených neodcházeli jen ve dvacátém století, ale už mnohem dříve, ať už z důvodů politických či ekonomických. Společným jmenovatelem všech emigračních vln byla nutnost přežít v neznámém prostředí, poznat jeho pravidla a z ničeho (či téměř ničeho) si vybudovat novou životní existenci – jen na základě svých schopností, dovedností a sebedůvěry. Emočně náročnou situaci přestřížení vazeb s domovem a postupného sžívání s novou vlastí reflektuje na osudech řady postav a v několika časových pásmech román Zdeny Salivarové *Hněj země* (1994). Scénické čtení z tohoto díla zařadilo na jaře letošního roku (poprvé 18. 4.) Divadlo ABC do

cyklu literárních matiné, která nabídlo v několika málo reprízách na své Malé scéně v komorním prostoru divadelní zkušebny.

Dramaturg Michal Zahálka a režisérka Viktorie Čermáková z časově vícevrstevného literárního díla vytvořili sevřené a divácky sdělné představení, když se v textu zaměřili především na autorčinu osobní zkušenost vtělenou do postavy čerstvé exulantky Věry (Dana Batulková), která se až v Kanadě vyrovnává se zjištěním, že s manželem neodešli na přechodnou dobu, ale s největší pravděpodobností navždy, a rozhodne se čelit ztrátě dosavadních jistot a hrozící ztrátě kulturní identity tím, že začne budovat české nakladatelství. Inscenace (či tedy přesněji scénické čtení), které pochopitelně pracuje s minimálním množstvím rekvizit a úspornou hereckou akcí, promyšleně

těží především ze čtenářsky náročného, pro divadelní provedení však velmi vděčné epistolární formy románu. V dopisech od přátel, kteří zůstali doma, i od těch, kteří odešli do exilu a nyní jsou roztroušeni po celém světě (v různých úlohách se střídají Nina Horáková a Jiří Pěkný), je zachycena jak československá normalizační realita od počáteční existenční nejistoty až po jistotu práce po kotelnách a publikování na cizí jméno, tak realita českých krajanských komunit, v nichž se posrpnová vlna exulantů názorově střetala nejen s pouňorovým exilem, pro který byli nově příchozí nebezpečně kontaminováni komunistickou výchovou, ale také mezi sebou (opakovaně se vrací témata sporného „upravení“ vztahů s komunistickou vlastí, závisti, konzumerismu nebo odrození) a nakonec zákonitě i s mladšími přistěhovalci, ztělesněnými v knize

Věřinou neteří Ivankou (jedna z příležitostí pro hereckou akci, využitá Ninou Horákovou). Současně forma dopisů vnáší do tíživého tématu i jistou lehkost – vždyť i věci nepřijemné bývá zvykem přátelům vylíčit s nadhledem a ironickou nadsázkou.

Setkání Divadla ABC s románem Zdeny Salivarové *Hnůj země* je rozhodně setkáním šťastným, a to jak díky uvážlivému výběru ukázek, tak díky přirozenému projevu všech tří účinkujících a v neposlední řadě díky střízlivé režii, která dává vyniknout textu a jevištní akci dává přesně tak, aby nepolevila divácká pozornost a současně zůstala zachována autenticita společného literárního zážitku.

Alena Příbáňová

O Errolovi s láskou

Letos si připomínáme devadesáté páté výročí narození jedné z nejvýznamnějších osobností české kultury, nakladatelského redaktora, spisovatele, pedagoga i spolumajitele nejdůležitějšího exilového nakladatelství Josefa Škvoreckého. Nakladatelství CPRESS se zařadilo mezi první zvěstovatele této nepřehlédnutelné události. Na sklonku loňského roku na pulty přineslo knihu Václava Křištofa

s názvem **Josef Škvorecký – Prima sezóny 1924-2012**, který odkazuje na asi čtenářsky nejoblíbenější Škvoreckého titul, Prima sezónu. Byť největšího rozruchu dosáhl a umělecky asi nejhodnotnějším textem je jeho prvotina, román *Zbabělci*, který ve své době způsobil poprask nejen po stránce literární, ale i obsahové. Život textu dokazují četná nová vydání a oblibenost i mezi generací, která

Danny Smiřického (alter ego Josefa Škvoreckého) může jinak znát pouze z literárněvědných slovníků a školních příruček.

Václav Křištof je autor více než povoláný. Kromě toho, že je z textu cítit jeho fascinace objektem zájmu, měl ke Škvoreckému blízko pracovní i osobně. Nejprve jako zakládající redaktor časopisu Danny, vydávaného nejprve Společností Josefa Škvoreckého a po několika letech ve spolupráci se soukromou vysokou školou, Literární akademii Josefa Škvoreckého, kterou Křištof dlouhá léta vedl.

Ze všeho jasně plyne, že svým dlouholetým hlubokým zájmem si získal důvěru Škvoreckých, která se přetavila v užití významných archiválií ze soukromí spisovatele i jeho ženy Zdeny Škvorecké Salivarové. A to je důvod, proč by neměla být kniha přehlédnuta nejen pro svou velikost (formát A4 a 256 stran křídového papíru).

Autor text dělí na pět velkých kapitol: Od prvního saxofonu k velkému spisovateli (1924–1969); Zdena Salivarová Škvorecká Ta holka z Prahy; V exilu (1969–1989); Sixty-Eight Publishers a Po jednadvaceti letech doma, které se pak drobí na kratší podkapitoly. Každá část přináší

často celostránkové, digitálně vyčištěné fotografie i faksimile dokumentů ze soukromého i nakladatelského života slavného páru. Často jde o unikátní, ještě nepublikované obrázky. Můžeme tak nahlédnout do úplného soukromí, protože autor měl možnost získat listiny osobní povahy jako rodný list, rodinnou kroniku, kojenecký průkaz Josefa Škvoreckého, školní vysvědčení a další. Přínosem je, že ač jde o často velmi soukromé informace, necítíme z textu snahu po bulvarizaci nebo skandalizaci. Naopak.

Byť by to název publikace sliboval, není kniha pouze o Josefu Škvoreckém, ale spravedlivě je rozdělena mezi něj a manželku Zdeny. Vždy máme možnost nahlédnout zásadní události jejich života z obou stran. Autorův text doplňují osobní vzpomínky obou a rovněž jejich přátel, například přítele z nejbližších, Lubomíra Dorůžky. Pro milovníky nakladatelství Sixty-Eight Publishers jsou přichystány oskenované a digitálně vyčištěné obrázky obálek celé produkce (včetně různých vydání jedné publikace).

(jin)

Naše rodina 2/2019

Obsah

Vážení čtenáři.....	1
---------------------	---

STUDOVNA

Josef Škvorecký: Ďábel v obraze.....	2
--------------------------------------	---

ARCHIV

Ztracená korespondence s Lubomírem Dorůžkou	10
---	----

STUDIE A ČLÁNKY

Gabriela Romanová: Kdo byl Spytihněv Sojka-Ořešník.....	25
Věra Nerušilová: Mé vzpomínky na Sárú.....	27

ROZHOVOR

Věra Tomanová: S Bennovou sestrou nejen o Zbabělcích	30
--	----

KNIHY, KTERÉ NEVYŠLY V SIXTY-EIGHT PUBLISHERS

Míchal Jareš: Jedeme do Bodele!	38
---------------------------------------	----

UDÁLOSTI

Jana Honzlová se premiéry v Rokoku nedočkala.....	43
Devadesáté narozeniny Jarmily Emmerové	44
Zpráva o pravidelné členské schůzi SJŠ.....	44
Výstava na nuselské radnici.....	45
Čtení pro Josefa Škvoreckého, ale hlavně pro Zdeny Salivarovou	46
Stolní kalendář připomíná Boženu Němcovou a Josefa Škvoreckého.....	47
Překladatelka Anežka Charvátová o knihách ze 68 Publishers	47
Bassaxofon se vrátil do Náchoda.....	48

KRONIKA

RECENZE

Míchal Příbání: Skvělá studentská Honzlová v Bratislavě	50
(plg): Vo Blažkovým žití v Náchodě i Kostelci.....	52
Alena Příbáníová: Scénické čtení z románu Zdeny Salivarové	54
(jin): O Errolovi s láskou	55